

W. 31
P. 12

I. D. PAPANIN

POLJUSTA

COGAAL KOMITEDI

1940

I. D. PAPANIN
(Sovet evilelinin maadъrъ).

POLJUSTA

COGAAL KOMITEDI
KЪZЪL — 1940

Орус тыдан оочулдуган полгаş
хагъьссагагъь-pile редакторлаан **Lopsannaar.**
Şyykcyzy **S. Toppuj-ool.**

Uruqlarga

Ergim tunmalarım, uruqlar!

Slerni kœerge, koncuq-la œœryncyq tur! Sler polza, koncuq-la aas-keziktiq yjede curttap turar tur-sler! Kizi podunun picciizinde coraanь sak-tyр kelirge—koncuq-la aar perge poop kelir tur.

Men polza, Kara talajda Sevastopol tep xo-orajga tœreen-men. Accam polza, matros ŧeriq coraan kizi. Avam polza, Salgьn-xemeziniq cal-gьnьnьn perge, uluq pœzyn taarap coraan.

Ses xarььmda-la meni ŧkolaga kiirip kaan. Men polza, ŧkolaga tergiin ekki œœrenikci poop, œœrenir corukka koncuq-la kьzьp coraan-men.

ŧkolanьn tœrt tugaar klazьn toozup alganьm-da accamьn cugaalaanь polza:

—Vanjuŧka, Seni ŧkoladan yndyryp aььrdan paaŧka kancaar. Cьl pyryde-le anaa iji ruvli tœ-leer tur—onu kajьn aььrьl ьncas? Meeq sam-darlarьm sler am aldь polgaj-sler. Accaьga tu-zalakcь polur-sen, azydap kœr!—teen.

Am kancaar poop, zavotka paгьp azydaj perdim. Men anaa temir conaгььga œœrenip tur-gan-men.

Azydьn aar pergezi koncuq-la turgan. Paaŧ-taj put kьгьngа cygyrup aзы kььr piccii ool tur-gan-men. Meni ьnaj peer ajььlap, albadap-la tur-gannar. ьncangaŧ, xynde on kœpejek ap turgan-

men. Oon aŋɣda kʲzʲɣr, koccular turgannar.

Camdʲkta polza:

—Kadaɣ pɔrgyn peer ekkel, ɵɵrenikci! — tizir turgannar. Ol kadaɣ pɔrgyn segirip aɫɣm-ga am arttʲnda kʲzʲdʲr kaan polur. Men teerge, salaalarʲmɲ ɵɵrttedi-ɵɵrttedi, ʲɔɫlar sʲktar, ɣɣp saɣr coraaʃ ekkeeringe, xaɣn meni tolgandʲr turgan ulustar kʲzʲɣr kattʲzʲr turgular polgaj-aan.

Araattan-teɣ aazɫaar coruktar xɵj turgan. ɵɵrenikcilerni pisterni sop, etteerin cyu teer poor opu.

ɲndʲɔɫ polza-taa, men temir conar kizi poor ɵɵrenip algan-men.

Oon soonda meni flotka matros ʃeriɔ kʲɫr teeʃ, xaan cazaktʲɔ ʃeriinge tʲrttʲr appar-gannar. Paaranga turgan-men. Paaran polza, pir-le kara-pazʲɔ poor turgan, oon xir pok tep cyvezi kancaar-taa aaj-cok turgan. Pisti koncuɔ pagaj cemgerip turgan. Matrostarnʲ kizige sanavajʲn turgannar. ʃeriɔ cancʲnnarʲ pisterni attʲnʲr caɯcaar, etteer sogar polgaʃ pisti koccular kʲzʲɣr eldevilep-le turgannar. Pir kattap-la meen picce tuɯmam mannap cedip kelgeʃ, meni kel tirttip uzurazʲr teeʃ, carttʲk xynny padʲr xaalga canʲnga ʲɔɫlar tura-xynzeenin am-taa utpaan-men-iijn. Tuɯmamga uzurazʲr teeʃ, ɣɣp kelirimge, meɯee cugaalaanʲ polza:

—Ivan, avam ɵɫp kaldʲ...

Tuɯmam ʲɔɫlarkan, men paɫa ʲɔɫlarkan-men. ʲɔɫlar tura-la tuɯmamɲɔ cugaalaanʲ polza:

—Ivan, avamɲ ornukʃudup xɵrzyder kizi cok... paɣr ornukʃudup kɵr—teen.

Oon men ʃeriɔ ergeleer cerge pargaʃ:

—Ekki sajaannıq teergiler, avamny xøerzudyp kaajyn şøleeden cøpşeerep køryner!—tidim.

Cøpşeerebeske, uş şak işinde tejlep søgyrup kelirimge, adak søelynde keep cøpşeereeş, toraan-na cedip kelir-sen tep tuzaagannar.

Men cyq-le xøørny kazyp kaaş—paaran-ce tedir-le cygyrup cedip kelgen-men.

Aas kezik roop, ындьq амьдырал төнген.

Revolus-taa kelgen-ne. Хаань, бурзуастарнь uzutkap kaapkan. Ooñ soonda aktar-pile caa egeleen. Olar polza, pisterniñ kыгьвьска хаань, generaldarnь paza kattap olurttur tep turgannar.

Aktar-pile tьkka-la yr caalazyp kelgen-men. Kujaktıq temir-oruktu-taa turguzup cordum-na. Komissar, komandir-taa roop coraan-men... Aj-ыльдьq coruktarnь tьkka-la xøj udaa erttip kelgen cybe poldur-ijin.

Pir kattap-la pir eştıq aktarnıñ arttyn-ce paryp kire pergen-men. Pis anaa pargaş kызыl partizan otrjattarın organizastan-pis. Tedir coruur yje appargan, ындьq polza-taa oon coruuru koncuq perge turgan. Meni şoodajda talgan xevirliq kыдыр, şoodajga sukkaş, paroxotka cydyrgeş corudupkan. Ol talgannь Turzige cedire pergen. Men anaa pargaş, talaj eriin-ce caştınyр yne pergen-men. Oon men ceervi pir xonuk iş-tinde taq taştap cadaq kылаştap kelgen-men. Kedip coraan idik-xevim-taa orlup samdarlanyp kalgan; jady tyrengi pajdaldьq polu pergen-men; xoorajlardan xlep-taraa tilenip cip corup keldim. Ыncalza-taa men Sovettiñ Rossijge cedip kelgen-men.

Pister aktarnь Sovettiñ cerinden тьгьндзj-la сьвьгьр yndyrgenivis soonda, men songu cyk-

ce corupkan-men. Men anaa pargaş, kыştъ kaaş
udaa kыştap erttirgen-men.

Songu cyk-ce ulam ыңaj-la parыр cederin
yrgylcy-le podap coraan-men.

1937 сьlda meen podalым kyyssettingen.
Poljusta kыştaan ulustun targazy poop coraan-
men. Tooş kырыга pister tertteele tos ajda curt-
taan-pis. Eş Stalin pisti ынаар corutkan. Eş Stalin-
нын pergen taalgazyн kyyssetken-pis.

Бндьој polza-taa songu cykte kылы азы ам-
taa хөј. Uruqlar sler şuptunar-la songu poljustun
şinceccileri poluksaar poor-sler. Ol tugajьnda
slerge cyu xeregil tize, ekki ɵzyp хөј kyş kirip
alыр polgaş хөј erttemge ɵɵrenir xerek.

Ergim uruqlar! ɵɵreniңer, ɵɵreniңer, paza
kattap ɵɵreniңer. Şkolanь tooskaş, oоң soonda
teedi surguuldu toozunar. Songu cyk polza, ert-
temden ulustarnь negep turar. Songu cyk polza,
erttem cok ulustu toşkun kadь-pile aazьlaar.
Бндьој polza-taa, songu cyk, erttemden, kultur-
luq ulustu ekkizi-pile xyleep ap turar polgaj.
Songu cyk polza, podunun iştinde par turar py-
gy-le pajlaan Uluq Sovet curttunun caagaj xe-
reenge elbee-pile peer!

Kara majgъn.

Oi polza, уş сьлдън мurnunda poop турган сыве. Uluq uzudukcu Skalof polza, poljustu tavarttъ Amerik-ce uzudarъnън uluq perge sorul-gazъn podap алган турган.

Бндъој polza-taa, еş Stalinнън сугаалаанъ polza, ең paaştaj poljustu өөренip алыр херектиој. Бнаар ең-не teere соңгу cyk şinciirlerni corudar херектиој. Олар аңаа paryp curttap тургаş, Бнда pygy-le cyuldernи хънамсьль-pile pilip алгаş, ьнда агаар pojdustunън pajdальнън кандьој турарън ьннatsъннаp. Бнцаарда ам узудup полur tep сугаалаан.

Бнцагаş, еş Stalin Sovet curttununън ең-не teere uzudukularън сьър алгаş: Poljuska uzar-xeme-pile cedip полur-pe? Аңаа pargaş uzar-xemeni хондурup полur-pe? Poljuska curttap полur-pe, кандьојы tep сывениң tugajън оларнън-pile symelezip сугаалаşкан.

Uzudukulardan:

—Polur, полur—tep сугаалааннар.

Блаңгъјада алдарьој узудукcu Vodopъјanof onza сонuurgap турган.

Vodopъјanof polza:

—Piste kajgamськ сагај узар-xemelер хөј: Piste tergiin узудукcулар хөј. Олар туманъ, пу-лутту, кадьој perge соокту полгаş карангъ тыне-ни өттыр узар-xemelernи corudup şьдаарлар. Poljuska cedir узуда peerler. Аңаа pargaş, узар-xemelernи tooş кьрънга хондургаş, кьşтаар улустарнъ

tyzyryp kaap şьdaar—tep cugaalap turgan.

Camдык ulustar ciǝzinip turgannar:

—Tooş pustu perze kancaary?

—Cok, ында tooş polza, cys-cys сыдarda turup kelgen кыьп poor cybe!

—Uzar-xeme uzup cetpejin parza kancaary?

—Bjaap-la cedir uzar uzurluq: Motor polza, kyştyq polgaş ekki polgaj!—tizip yr-le symeleşkenner.

Eş Stalin ol pygyny şuptuzun-na podap algaş poljus-ce uzup coruurun cөpşeeeren. Şuptula peletkeni pergenner.

Poljuska кыштаар ulustun targazyьга meni tomujlaan. Men onu өөryp xyleep algan-men. Ынсаarga, ol coruk polza, piske pelen eves polur tep cybeni men paza pilip turgan-men. Амдыгаа cedir-le poljuska кьм-таа kizi jozuluq-la corup көрbeen-ne polgaj. Аңаа ceder teeş ceze kizi oraldaşpaan cybe teer. Ынсагаş, olar парык-la şuptuzu өlgylep turgulaan polgaj.

Norvektiң şinceecizi Nansen tep kizi yş сы turguzunda songu cyk-ce corup kelgen, Ынcala-таа poljuska cetpeen polgaj. Rossiiniң cer keziir şinceecizi Sedof tep kizi tooş-pile iji сы turguzunda corup kelgen, Ынcala-таа poljuska paza-la cetpejin, ara өлып kalgan polgaj. Оонтаа өске on-on şaa ындық cizekter turgan.

Ындық polza-таа, ol-la pygy coruktar revolus murnunda polgulaan tep cybeni men pilip turgan-men. Syl tize, olarga кьм-таа tuzalavajьп turgan uzurunda olar өlgylep turgulaannar.

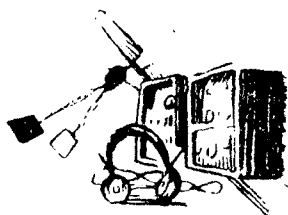
Piske polza, pir janь cybe tur. Piske arat con şuptuzu tuzalaar, piske eş Stalin podu-pile tuzalap turar tur.

Meen setkilim oozum turgan. Sovettin xamaattъzъ kizi tajgaga, okejanъa, xovuga—kajaa-taa corza tereen curttu onu kaavytpas, tereen cuurttu onu kamgalap alyr polgaj.

Bncaŋaş, men polza, podumnun eşterim—Krenkel, Şirşof, Feodorof olarnъ съp algaş, xatunmalar poljuska xereqleribiste, piske cyu xeregil podanъp koryner ter cugaaladyt.

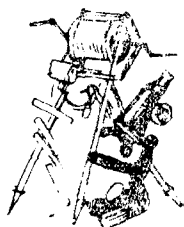
Krenkel turgaş:

—Poljustan radio tamcъştyr Moskva-pile, pygy-le ulus-pile, pygy-le cerler-pile cugaalazyr tleede, menee ekki radio stanzъzъ xerektiql—teen.

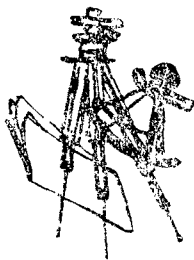
Şirşof turgaş:

—Men polza, tooştuql okeannъd xanъzъn eörenir kizi polgaj-men, menee polza, şutkan cinge temir-pile kылgan uzun kađ argamcъbъql, aar cyve ködyryp undyrer maşina, mikroskop, torqu-pile kылgan cetki paza cyyl pyry xerekselder xerektiql—teen.

Feodorof turgaş:

—Men polza, sьldьstar-pile paza xyn-pile pistin kajda turarъbъstъ pilip şitpirleer kizi polgaj-men. Tooş pisti kajnaar arpar cъdarъn pilip şincileer-men. Menee xöj-le astronom xerekselder xerektiql—teen.

Bncaarga, men turgaş:

—Ooldar, pister polza, poljuska pydyn cы-

da coruur-pis. Piske polza, ekki majgъn, radioga xereqleer elektri xerekselderi, rezin xemeler, sava xerekselderi, papirostar, pal-dъ polgaş oon-taa øske xøj-xøj janъ xereksel cyulder xerektiq.

Piske kur хуnezin xerek. Ындъq polza-taa, pistiң xereqleer cemivisti ap coruurda picce cer ezeleer кыдыр, yrelip paskъravas кыдыр таарыстырган, tuskaj janъ-pile peletker кыган турар узurluq—tidim.

Pistiң xereqleer pygy-le cyulderivisti кыыр каан. Cemni taalъ, şo хевирлиq кыдыр tuskaj кыгаş, iji сыlda xereqleer cemin peletkerken. Peş cys limonnu сыскърыр тургаş, limonnuң on kilogram amdанныq суузынун кыыр каан. Консуq ekki majgъnnъ таарыстырыр кыыр перген. Консуq нагън хereksel cyulderni кыыр peletkerken. Еңne tergiin uzar-xemelerni cepseqlep каан турган.

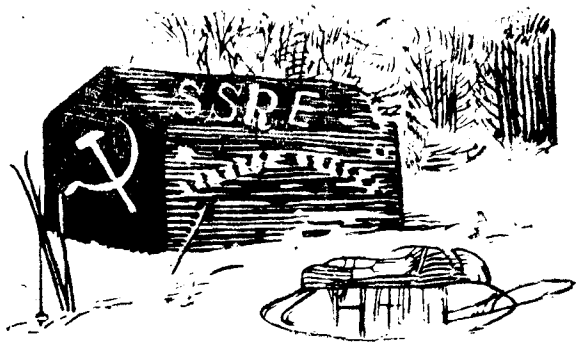

Pygy-le cyulder pelen polu pergende, men тургаş:

—Саа туңмалар! Ам Moskva сапынга pir cerge pargaş, poljusta tijik-pis teeş, parъp curttaaş, хамъk-la cyveni хънар көreeliner—tidim.

Ыncангаş, хамъk-la cyvelerivisti маşинага cydyргеş, Moskvаның арттын-се corupkan-pis. Ыnсаарда харлыq кыёş турган cyве. Анаа poljus eves teerden paaşka! Poljus-teq азык cerni мен şilip алган-men.

Majgъnnъ sa-
zъp, ɵrgennerin
pъzъqlap kadaaş,
majgъnnъ pɵzyn
xerip turguskaş,
oon kыъndan ga-
ga tep kuuş tygy-
pile kыlgan cыlɵq

kadъn şъpkas, eң-ne kыъndan cыlp şimcep co-
ruur stanъzь tep piziktiq kara vrezin-pile şъpkan-
pis.

Oon soonda poljuska keder idik xepтеривисти:
Cыlɵq tonnarъvъstъ, tyktyq aң kezi uktarъvъstъ,
xalvaпnъq pɵrtterивисти ketkilep algan-pis. Ёncаң-
gaş, jozuluq-la poljusta cybe-teq curttaj pergen-
pis.

Cemni pottarъvъs kыlp cip turgan-pis. Şo
xevirliq pir porvak cemni iziql suq-ce kaaptarga
myn-pъdaa appaar, ɵske taalъ xevirliq cemniң pir
porvaa katlet (kuuzur) polu peer. Uş tugaarъn-
dan—kompot polu peer turgan. Ol cemner şur-
tuzu-la koncuq amdannъq poop turgulaan.

Şirşof-pile Feodorof xereksel cyylinderin хъnar
kɵryp turgannar. Krenkel radio stanъzъzь turguzup
algaş, Moskva-pile polgaş ɵske xoorajlar-pile
cugaalazъp turgan.

Kezee Krenkel turgaş:

—Ivan Dmitrijevic, men Moskva-ce pir şak
iştinde coraaş kelijin, polur-pe?—tep cugaaladъ.

Men turgaş:

—Teodorъc, uttupkan-sen-pe, pis poljusta
ъşkazъvъskaj—tep sagъndъrъp cugaaladъm.

—Radiogramdan udaa-taraa corudup turup kœer-sler—tep tilep turgannar.

—Krenkelden: Ыncaar-pis, mendi caagaj!—teen.

Aar maşınalar pot-pottarыньн soondan şuuş-tur kœdyrlyp ynypkenner.

Poljus-ce uzudup-la, uzudup-la olur-pis.

Men yrgylcy-le cem cetpejin paar irgi-pe? Xenertten cem cetpejin paar polza, poljusta sadьoй par eves, at-la tur tep sagьşşьrap turgan-men. Ындьoй polza-taa, pister elbek cemni—eetti-taa, kat-cimis cyylinderin-taa, kolbasalарнь-taa, ам-dанньoй cem cyylinderin-taa kurlap peletker algan turgan-pis. Мансь pezin хөј turgan. Ындьoй polza cok olar menee evesş ьşkaş podattыньр turgan.

Uzudukular polza:

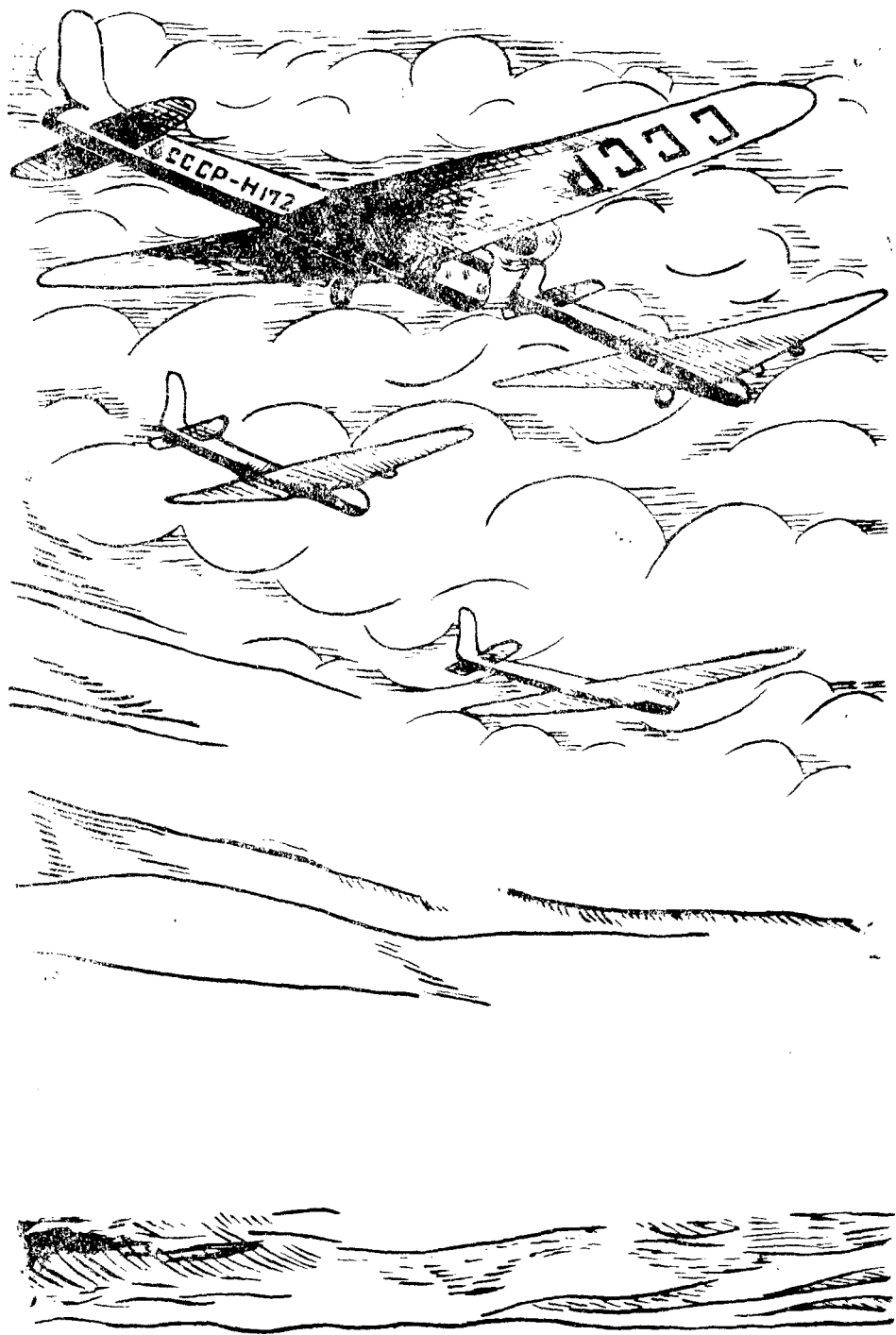
—Ivan Dmitrijevic, slernin ap coruur cyвeнeр ceder poor, pisti keerge-taan tişkenner. Ыncамь-za cok men kazarlap, uzar xemenin calгыньньн iştinge, olurar cer adaanga polgaş kuduruunun iştinge cyзып-paазьн cem cyylinderin sukku lap algan-men.

Ыncangaş, pis Xolmogor tep xoorajga uzudup cedip kelgen-pis. Agaарньн pajdаль pagaj, oon ьнај uzudup polbas turgan. Аңаа мен cem aaş cyulyн хьнар көре perdim. Laazada мансьнь азьдър көөрымге cyq-le talгань artтыр kalgan, тырткан edi izeeş, мансь yrelip paksьраан polgan. Ыncangaş, мансьларьвьс oktattына pergen.

Uzudukular:

—Cyl, Ivan Dmitrijevic, мансьларьн кансар pargan a-a!—tizip kattырызьр turgannar.

—Men turgaş, азьрvas, мансьньн ornunга inek ap алыр-men—tidim.

Men poljuska tiriq inek polgaş xavan cedire peerin koncuq sonuurgap turgan-men.

Бндьој polza-taa uzudukular uzar-xeme iştinge inek ap coruurun tadagalzap turgannar.

—Ivan Dmitrijevic, sen oon ertse caan-taa ap aлы men teer eves-sen-pe—tizip turgannar.

Бнцаарга, men pir toskaarзьгаş smetan cuup ekkelgen-men.

—Мансь орну ро tur—tidim.

Smetannъ uzudukular ap aldылар.

Agaarnың rajdaly ekki appargan, uzudup corurkan-pis. Нарыян-Mar tep cerge uzudup cedip kelgen-pis. Vodoryjanof canьmга cedip kelgeş:

—Ivan Dmitrijevic, smetanьnardan cirttip көрүнер,—tep мындьој.

—Се, хагып сир көрүнер—tidim.

Toskaarзьгазьмнь tudup алыьmга ciigi kancaar-taa aaj-cok polgan. Тувун-се көөрымге кууој podul! Kajgamськтьој-la cybe tur-aa?—teerimge, şuptuzu-la kattыьşkaş:

—Аккым Vanja, seni pis kazarlapkan-pis, tep мындьојлар.

Şьнар-la olar toskaarзьгаştь ocriap ytteeş, murgu-pile smetannъ picciilep sorup turgaş, şuptuzun ьнцаалдыр sorup kaapkan polgannar.

Men turgaş:

—Cok, kazarlabaan-sler, cyge teerge, men am ol toskaarda smetan ornunга palыk sukkaş, cydyrup алы-men tep cugaaladyм. Бнцааргаş, men polza: Polar palыкть yttep, өттыр sorup şьdavas-la polgaj tep podap turgan-men. Uzudukular: Meen-pile margьzary perge tep cybeni pilip turgannar. Бнцааргаş, olar uzar-xeme iştinge palыk salыp алы appargannar.

Motorlar paza kattap tirinejnip-le yngenner. Oon ыңај Rudolif orttuluk-ce uzudup corupkan-pis.

Rudolifka pargaş kaaş xonuk işinde curt-taan-pis. Agaарның pajdale pagaj polgaş oon ыңај uzudup polvas turgan.

Aңaa pargaş orukka coraan caa амьттан-pile тапшыкан-pis. Ol polza, podu ugaangыр, ын-дық uluқ еbes, kuduruun andarыр алган uzun kulakтық, sibirniң eergi ыды polgan. Ol ыт pisti сыьгајындыр eerip turgan.

Pistin pireebis turgaş:

—Ро ыт polza, koncuқ poljarсы роор полур ыт tur! Omak ыт tur tep sugaa-lady.

Ынсаңаş, ol ыт „Omak“ tep attық polgan.

Poljus-taa po-la tur.

Adakтың сөлынде теер ажазыр kelgen... uzudup полур appargan. Am şuut-la poljus кырып-ce uzudarывыс ol cybe. Tyrgen-ne pir maşinanы pel-etker aldывыс. Ol maşina koncuқ aar cykтық coraan cybe. Rudolifta aerodrom polza, talaj кырында төzevirledir turup turgan. Ынсаңан төleede, coguur өјyn таарыстырыр turgaş cerden adылыр ynmes polza, өlyp-taa полур turgan.

Ындық polza-taa, Sovet Евилелиниң маадры, aldarық uzudukcu Mixajil Vodорыjanof uzar-xem-eni colaaccылар олурган-na polgaj. Ol aar maşina

ciigi-pile uzup yne pergen polgaş pister agaarda appargan-pis. Am paғыр хонар ceribis poljus turgan.

Ol polza, 1937 сыдынъ мај ајнынъ 21 хунунде 4 şak 52 minut poop turda cybe.

Koncuq-la pedik uzudup cor-pis. Motorlar teski-le ekki azыldap turgannar. Pister cettikpejin-ne kudu kɵvy-şaan coraan-pis. Ындық-таа polza, puluttar-la kɵstyr turgan, camдыкта songa karaa-нынъ сыгыь kɵstyr turar. Songa karaan-ce kɵрге tooş-la, tooş-la, tooş-la kuuranajныр kɵstyr turgulaan.

Ынсаар-la алды şak ішінде uzudup kelgen-pis.

Хер-xenertten-ne ştruman Spirin-pile Zenja Feodorof сагыьс ын-pile:

—Poljus! Poljus кырында tur-pis!—теп алгырызь perdiler.

Vodorьjanof uzar-xemeni kuduladyр coruda perdi. Kudulap-la, kudulap-la cor... Puluttu erttip paды keldibis. Puluttar adaanda tuman par turgan. Adактынъ sɵlyнде tuman-taa tɵne perdi. Vodorьjanof uzar-xemeni хондурары-pile tooшту şilip-le coraan.

Vodorьjanof ak tooшту кырынга yr-le tees-kindir uzudup kɵryp keldi. Ең sɵlyнде-ie кансаар-таа ааж-сок uluq tooшту kɵryp алган, кансар-la ekki хонарынъ podap, ol-ce uzudup paдыркан.

Ынсар corda-la uzar-xemeninъ şanazyь tooşка теep cунгулај peerge maşina tokтаар турuptu.

Он уş kizi pister şuptubus tooş кырынга тыşкylep ынур kelgileeş, pot-pottарыьыстынъ холдарыьысты tutcup, pot-pottарыьысты kuspaktазьр, oşkazьр pajьр cedirzip turgulaan-pis...

Men-ce:

—Ivan Dmitrijevic, poljustuң eezi kizi, podunnuң ezelelinni xyleep al!—tep algьrьštьlar:

Men ыңaj peer көргyleerimge, tolgандь-la tooштуқ хову poldu. Cyzy poor, poljus po-la tur, poljus teeş ceze soruktuқ şinceecciler өlveen cybe teer, olar polza, poljuska kizi ceder sanal cok cybe tep sanap turgulaan polgaj! Am poljuska pister, volşevikter cedip keldibis.

Krenkel radio stanzььн turguzup algan. Ындьқ polza-taa cyzy kancap pargan cybezi-ijik, şak-taa erttip-le turgan. Radio-taa azydavaйьн-na turgan. Şuptubus-la: Pistin poljusta turarьвьстьн tugajьн кьм-taa pilvejн turar, ыңcangaş, pisti өlgyleen tur tizip turarlar poor teeş kajgaj-la pergileen-pis!

Krenkel turgaş:

—Aзыvas, radio кьдьна peer tep oozur-gadьp turgan.

On pir şak хire polganda radio azydaj per-gen. Pister şuptubus-la өгьyp амьraj-la pergileen-pis. Ol-la toraan poljustan eş Stalinga paaştajь radiogramнь corutkan-pis.

Кьštaoqlaaşкьн egeleen.

Aзыl-taa хайньгьp yngen. Pir kizi xardan tuujьvi kesken, pir kizi xar-pile radio stanzььн-ньн ханазьн tutkan, pir kizi uzar-xemenin cygьn tyzyrgen, pir kizi ьдьньн şanaan ceşken turup turgan...

Petr Petrovic-pile pister: Tooштуң kajь хire кьльньн margьza pergen-pis. Tooшту ojup xap-la, xap-la turgan-pis, ceervi kattap ter pus төктыр turgaş, am-na adak sөolynde suqga cettibis.

Тооштуң кылып уш метир азық полган. Curttap polur азырвас тур!—теп пилир алдыввс.

Udabaanda uzudukcu өөрүввс: Molokof, Aleksejef, Mazuruk суолар pis-ce uzudup cedip keldiler. Olar aar cybe көдырүп ундыrer машина-ввсть, мажыпыввсть полгаş Omak теп ьдыввсть ekkelgenner.

ьдыввс саа сер-pile ьнај peer маңнагылар, тумсуу-pile кастыңыр сьдыргар соруп турган.

Şuhtubus-la:

—Omak poljustu сьдыргар тур теп каттыр-зыр тургулаан-pis.

Uzudukcular pottarыңың ciik мажыпын хар algannar. Pister Moskva саыңга curtтар турганыввс uluq кара мажыпыввсть хар алган-pis. Pis ol uluq кара мажыпыввсть тургузуп алгаş, eeriilder-pile рьздь еерип, рөс-pile şар, алгылар-pile төзөп, іштинде сем кыыр серлиқ полгаş kудумculuq кыдыр тургузуп алырввска консуқ екки oran polgan:

Krenkel тургаş:

—Тооштуқ окежаның төп орттузунда pyгы-ле тамсык сыргал-pile pyткен консуқ-la аяныңың caraş разың тур аа-теп паştактаныр турган.

Pister ol-ce көзе пергеş, саа турлақ тургузуп алган-pis. Мажып арттында şуурган xiиңej-нир, хат сыгajныр-la турган, ьнцаңза cok писке сыық полгаş екки роор турган. Pister stolсыгаş саыңга олуруп алгаş амданыңың семни сир, Moskvань, еş-өөрүввсты, төргыл төреливисти сактыр каар олургулаан-pis.

Uzudukcular, pistin разыпыввсть мажып тур тивејин—харың „Sovetterниң ордузу“ тур!—tizip мактар олурганнар.

„Sovetterniң orduzunuң„ canьga radio stanzybьny tooş-pile kьlgan „Orduzu“ turgan. Ooң canьga hat uu şinciir salgьn „хыrtузы“ calьbьny saьp turgan. Ooң arttynda cem aaş saьp kaan ьt şanaa cьtkan cybe. Ыncanьgaş, pьr-le kudumcu poor turgan. Majьbьny canьnda Stalinnyң suruun surup kaan kьzyl tuk kiiskip turgan. On aldь xondubus. Pister tьrt kiziden angьda şuptu-la ɵgyvys tedir canьp coruur tep pargannar.

Men olarnь:

Maңaa turarga ekki tur. Talaşpanar. Am-taa curttanar tep kɵgydyp turgan-men.

Uzudukular turgaş:

—Cettirdibis! Slerni cedirip ekkep kaqьdьbьs. Slerni turlaqьdьp tuzaladьbьs, am canar polgaj-aan—teenner.

Uzudukular şarьttьbьp, suktunup peletkeni pergenner.

Men uzudukularга pargaş:

—Slerde arttyk cyu paryl, meңee periner. Sler udavajьn razьbьnarga cetkilej peer polgaj-sler, pistiң maңaa şuptu cybe xerektiq poor tur—tep tilep turgan-men.

Olardan piske—calьjak razьn-taa, sakpьnьn-taa, koccalьn-taa pergen kizi par poldu, Ыn-caarga, Mazuruk piske patefonun pelekke pergen, ol patefonnuң taştybь kьzyl karttynda:

Каткь, Ыrьoq амьrap coraan kizi,

Казан-taa, kajaa-taa ɵbes!—

tep pizip kaan polgan.

Pelek perikseveen kizini polza, şuptu-la cy-bezin pьlaap algaş, canьs coldak cyvury-pile saьp coruduptar-men! Cyge teerge, sler murnuu

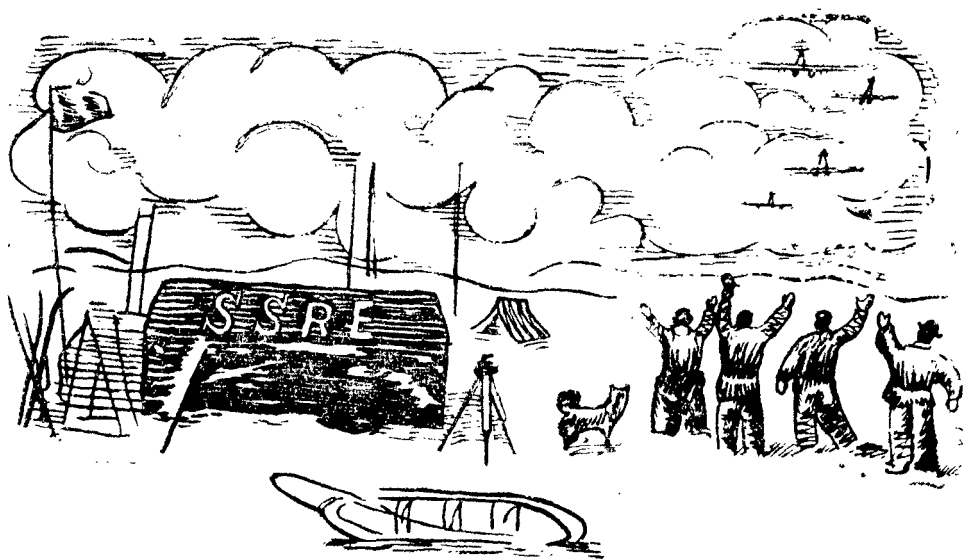
cyk-ce canьp coruur ulus tur-sler tep pařtakta-
nьp turgan-men.

Poljustan kajnaar-taa paarga, kajda-taa řur-
tu murnukku cyk poor-la polgaj.

Ydelgeniң řajlalgazyңga men turgař:

—Sler uzudup canar tur-sler. Pister polza,
ьnak tereen curttubustan ьrak cьдьp kaldьвьs.
ьncalza-taa pistiң cyreevis polza, pistiң curttubus-
pile, volřevik nam-pile, arat con-pile kadь poor
coruur—tep cugaaladьm.

Ең sөelynde ořkazьp. Ең sөelynde kuspak-
tařkan-pis.

Mařinanьң taazь pistiң kьгьвьsta xirinejni-
le yngen. Pis-taa: Uzurařkь-ce pajarьoј, uzurař-
kь-ce mendi caagaj!—tep pөrtterivis saјьp turgu-
lar kaldьвьs.

Syzy poor, mařina-taa azyttalь perdi, pis-
ter-taa cьtkьlar kaldьвьs.

Men turgař:

—Caa tunmalar, kьřtaoјlaařkьn-taa egeledi-
le—tep cugaaladьm.

Krenkel kulakka тыңнаар сувеzin kedip aldъ, Feodorof polza, astronomnuң xoolajъn көгүр turup pergen, Şirşof-pile pis ijelee aar суве кө- dyrup yndyrer маşınавъs-ce corruptubus.

„Moskva—Poljus“ tep attыoј puga.

Aзыl-taa хөј роор turgulaan.

Pister „xar-pile“ tuduuşkun кълр turup pergen-pis. Xardan tuujvu kezip кылгаş, cem кълр cer turguzup aldъвъs. Xar-pile tuujvu kezip turgaş, Şirşofka erttem азыль кълр разьңсьгаş tudup perdibis.

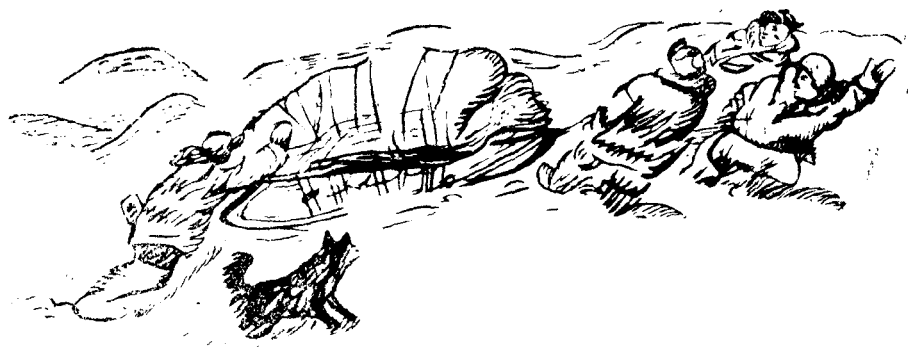
Cem-aaş cyulderin хөј-le kattap tazыoјlap sөөrttyp turdubus. Pygy-le хуnezin cemibisti уş kezekke хуваагаş, tooştuң аңгъ-аңгъ cykteringe аразын ырак кылдыр sukkular kaan-pis. Pir eves tooş puzulгаş, cemibistiң pireezi суoј-ce kire peer ijik-pe, азы суура разьр каaptar polza, kor-guncuoј eves turgan. Cyge teerge, ijizi artтыр калр-la polgaj! Cemibisti yrelip paskъravas кылдыр xar-pile хөmgylep kaan-pis. Ындыoј polza-taa, pistiң ol cem şыoјzap sup kaan „sook ceribisti“ хуннуң xereli teep yrep turgan. Pir tugaar yjede хун тырғај аşрајн, харн pistiң кълвълска yrgylcy-le сьгьр teep turgan. Udup сьдырълвълста-taa хун-ne, turup keeribiske-taa хун-ne, yrgylcy-le хуннер, хундys роор turgan. Ertten, kezee, азы tyne polurun cyoј-le şak-pile pilip ap turgan-pis.

Хун polza, iştinde cemniој саваньң сапында харнь ergizi сьлдыр turgan. Хайлаан pistiң апаа ралълвълс, хаванълвълс eedi par суве polgaj— Onu көөруvyske сьдыксъј pergileen poldu. Am канcaar, хуnezinibisti өске caa cer-ce sөөrttyp та- зьр turup perdibis.

Seerwi peş puut cykty ыт şanaага салгаş, şьrak aattar ыşkaş kыдыг саагыс иқта сөөрт-
 тыр аргаар турган-пис. Тајгактааşкыныы, өл
 суқ серже узур турур тура-ла. пот-подувустуң
 setkilivisti sergetpi-şaan, сөөрттыр cykтыр турган-
 пис. Азыл-таа пелен евес роор турган-ijin. Ындық
 азыдан карак уштугаş, хавакка парган теер улус-
 туң сугаазь ыşкаş роор турган...

Суқ pisti хөме ар турган. Тооş кыгыга
 pir-le хөл, talaj турур турган. Pis yrдыгыр каан
 резин хемевис-pile хемеlep турган-пис.

Мажып ишти өл, şьк аргарган. Хер-сын өде
 перген, ону кургадыр сер сок, piccii-таа кургақ
 сер тьвылвас полгаş суқ полза, put адаага хөл-
 денip турган. Ындық полза-таа setkil, sagьзьвьсть
 kudaratrajьп хөқлеp каттырзьр, pottarьвьсть ser-
 gek tuttunur турган-пис. Pis: Pir евес seen set-
 kilin муңгарар kelze, оонга алыра, podunnu
 pьзьық tuttun!—teer мындық curumнуқ турган-пис.

Pistin „orduvustun“ сапыга јозулуқ-ла хем
 хар сьткан. Мен, харып-таа pir inzener роор,
 манзы ыјаş-pile көвурюқ tudur каан-мен.

Ынар турвуза „хем“ улам-на kalbargaş,
 pistin мажыпльвьс-се сире шаар kirip турган. Мен
 пуга kazar теп şitpirlep алган-мен. Тооş пузар

сьртыѡ ломумну tudup algaş, majgъndan egeleeş, oĵlu pergen cerge cedir pugalap paдьгьpkan-men. Ъncangaş, suѡnu majgъndan ьpaдьp coruduptum.

Eşter meen ol pugamнь koncuѡ cigulalap, „Moskva—Poljus“ pugazь tep adap turgannar.

„Ezirler“.

Poljuska хyn yrgylcy-le хynner сьгьдьp turbaan. Хynny pulut tuѡlaj ap, ѡl харнь urdur-up-la turарь eveseş eves turgan. Yrgylcy-le şuur-gan poop, pistiñ majgъньвьсть хар-pile хѡme-şaar turgan. Ъndьѡ polza-taa, pister agaarnьñ ol coruun-ce kѡrbejin, tyn-xyn turguzunda on alдь, on cedi şak iştinde azьldap turgan-pis.

Pister polza, poljusta okeannьñ ханьзь kajь xirel? Ooñ tyvynde cyu poop turарь? Okeannьñ suu kandьѡyl? Ol suѡ kajnaar хар сьдарь? Ooñ iştinde tiriѡ амьттannar par-pe? Tooş pisti kajnaar appar сьдарь? Suѡ-suѡ teeş, хѡj-le cyul-derni şinciler, pilip альr uzurluѡ turgan-pis.

Ajttьгьѡ-taa хѡj-le turgan. Olarnь харьылаарь polza, cyѡ-le uluѡ kyş-azьldь yndyr-gen soonda am харьыlattьньp polur turgan. Ъncangaş, pister uluѡ kyş yndyryp azьldaар turgan-pis.

Pister aar cybe kѡdyryp yndyret maşinавьs-ka azьl кьльp turgan-pis. Şirşof polza, kañ-pile кьльp kaan cinge suurgan temirniñ uzunğa cetki, termometir (sook сьльѡ хemceer хereksel) polgaş paza ѡske janзь-pyry хerekselderni pьзьѡlap кьl-gaş, suѡnuñ tyvynge cedirer teeş, ol хereksel cyulderin tooştuñ carьk cerin-ce sup kiirip turgan. Ol cybeler yr poop coraaş, talajньñ tyvynge cedip turgan. Ooñ soonda pister, aar cybe

ködyrer maşınabvstın tudazından tolgap turgaş, onu tedir yndyryp ap turgan-pis. Ol teerge, koncuq-la aar aзыл роор turgan. Pister aldъ şaktın turguzunda eelcezip turgaş, ol aar cybe ködyrer maşınanъ tolgap yndyryp turgan-pis: Pir on peş minut iştinde Feodorof-pile tolgap turgan-men, paza pir on peş minut iştinde Krenkel-pile Şirşof tolgap turgannar. Eñ-ne uluq sook yjezinde ol ындьоq aзылдъ кьльр турарьвьска, piske koncuq izioq роор turgan, pister харьн-taa coldak cyvuryvysty uşturunga cedir canagaştanър turgan-pis.

Бнцаалдыр азылдап turgaş, pister Poljusta okeannың ханьзь төрт километир polgaş 250 метир tur tep cyveni pilip алган-pis. Ol polza, pistiң şinciler aзыткан cybevis tur. Ooң murunda poljusta talajның ханьзьн кьм-taa pilvejin turgan.

Petja Şirşof, talajның suundan ijlenip eştirrak, medus polgaş оон-taa өске yurmek piccii tiriq амьттannar тьркан. Ol paza-la pistiң şinciler aзыткан cybeleribis tur. Ooң murunda ulustar, poljusta кандьоq-taa амьдьралдыоq амьттannar cok кьлдыр podap turgan polgaj. Şirşof podunuң ol тьр алган cybelerin şilge, laazaga sukkular алгаş өөрүр көрүр олурган.

Pis-taa хөj-le aзыл кьльр turgan-pis. Бнцаалza-taa, ооң soonda өлген cybe-teq udup turgan-pis. Krenkel тыneniң-ne yrgylcy dezurnajlaar kizi polgaj, ынцагаş, еrtteniң-ne pisti:

—Ezirler, turunar!—tep otturarga, ооң харьзьнга pistiң хаарьктаарьвьс tam paar turgan.

—Ezirler pottarъ podaar-la polgaj!—teerge, „Ezirlerniң“ хаарьктаарь тьргьңaj kederep paar turgan.

Бнсааръвьска Krenkel teerge, koncuq tidim arzylañ ы́сқаş pister-ce халы́р kelgeş:

—Turuñar! Slerniñ-pile ты́нсаp ысы́дајны́р turar-men-pe men!—teer turgan.

Oon pister, uduur хартаръ-вьстан у́штунур keliriviske, am Teodorъс uduur сы́дыр алы́р turgan. Cyge teerge, Teodorъс та́ңны́ асы́къ uduvas, га-

dio са́ңыга olurar, yrgylcy та́скаар уны́р, тоо́штуң са́ры́сқы́ны́ роор тур-пе, moon өскеер саа cer-ce көзер херек-пе, азы́ канды́қы́л тер cybeni көры́р тура хонар kizi polgaj.

Pister erttengi cemni izip algaş, азы́лдаp egelej peer-pis. Petja хынzedir, азы́ ты́ғы́дај хонduur-taa polza, тоо́штуң ојбак cerlerin kezip corup peer, cok polza, podunun şil savalarы́нда pir-le cybe кы́лган турup turar. Petja ы́нда турup алган cer-le soskaal cok, pir cybeni taradýр kutkan, onu soluşturgan, са́лган холу́штurgan, pir-le артексы́ (em кы́лыр) kizi ы́сқаş холу́штurgan turar kizi cybe.

Zenja-pile pis ijeele „kudumcu-ce“ уны́р corup peer-pis, cyge teerge, pistin kajda тураръ-вьсты́ pilip алы́р узурлуқ. Pis polza, ol-la ceriviske турvas ulus polgaj-pis, cyge tize, şimcep turar

tooš polza, pisti poljustan ajaar-la ырадыр appar сьдар тоош polgaj. Pister тооштуң ол шимцеп турарың pilbejin турар-pis. Piske тоош ol-la cerinde турар ышкаш sagьндырар. Zenja Feodorof podunun xerekselderin хун-ce шыгаай salgaş:

—По хун тоош peş kilometir, азь on kilometir, он иji kilometir paardy tep pistiң турар cerivisti carlap турган. Pistiң турган тоозубус camдыкта тырген, camдыкта oozum шимцеп corup турган.

Men Feodorofka yrgylcy-le tuzalap турган-men. Zenja Feodorof polza, pistiң турар cerivisti pilip алырнга meni өөредип, agaарның pajдалың кансаар piziirin көргызыр турган. Pir eves Zenja кандық pir сьлдagaan-pile majгындан унур шыдавас appaar polza, мен ооң орнуңа шуптuzun кылыр шыдаар турган-men. Ынсаарга, poljusta хун-нун аяс pyrgee кандық турарың хуннун-не radio-pile ыжаар-ia tamсыдыр corudar uzurluқ polgaj.

Meen-pile kady Feodorьсьнь, Petjanь paza Zenjanь corutkanьга мен koncuқ-la өөгyp coraan-men. Олар polza, mogaқ-шылақ cokka азылдаар ulus cybe. Олар polza, camдыкта иji хонукта ulaşтыр pezin удубајың, шуурган, caas, туман роор turda-la азылдап турганнар. Pister erttemge хөј-хөј solun cyulderni kiirer-pis.

Petr Petrovic teerge, uluқ erttemden kizi. Zenja paza-la jozuluқ erttemden kizi tur. Zenja polza, en cigula, en kol-kol сьлдыстарны пилир polgaş olарның attарың kajda кандық cerde турарың pygy-le teerniң tus-tus cerieringe podu apparyр salгылар каан ышкаш пилир турган... Ernst polza, aldarлық radiocьь kizi tur.

Мьндьој тuzалаксыларлық сораан кизи өлвес узурлуқ.

Poljustan cugaalap tur!

Pister radio-pile хыннын-ne Moskva-ce teerniң аjas, pyrgeeniң medeezin tamсыдыр perip turgan-pis. Aзыдыр тыркан cyilderibisti radio-pile paza tamсыдыр turgan-pis. Ol teerge, konuқ cugula tur, cyge tize, pir еves piske кандьој pir cybe таварыssa-таа, pistiң erttem азыльвьs oskundurup parvas uzurлуқ, cyge teerge, ol tugajь radio tamсытыр pildingен polgaj. Pister radio-pile tynenin-ne „sөөлgy medee“ тыннар turgan-pis. Ol teerge, piske solun орnungа төleelep turgan cybe tur.

Moskva-pile Leningrat polza, radio tamсытыр pisterge konuқ solun konsertterni тuskaj tamсыдыр perip turgan. Pister kulakka тыннаар cyveleribisti ketkilep алгаş, ьнак ьrларьвьstь, ьнак muzubustu тыннар, pottarьвьs paza ajaар ьrlazьр turgan-pis.

Teedi Cөyleldin deputattarьngа pisterni songaаньн radio tamсытыр тannaaş, pister ol uluқ aldarлық corukka канcaар-таа аaj-cok өөрүр, атырар turgan-pis.

Pister radio tamсытыр ха-tunмавьs, kadajларьвьs, еş-өөрleribis-pile cugaalazьр turgan-pis, olar polza, pistiң-pile тырндaj коза, тырндaj сапвьста turgan ьшкаş sagьндырьр turgannar.

Pir kattap-la Krenkel tyne dezurnajlaan soonda удивајьн олурүр перген. Pister kajgaj пергеş:

—Teodorьc, cyge парьр удивајьн tur-sen?—teeribiske.

Krenkel pisti-taa тыңнавајын кулакка тыңнаар сувезин кедип алган, pis-ce евес, харын pir-le kizi-ce хулымзыруп тыңнаалар олurar тыңдыр полду. Pister paza-la кулакка тыңнаар сувeлeрiвiс-ti алгылар алгаş, тыңнааргывьска piccii уруој ыды тыңналды.

Теодоръсьдан кымы ол?—teeriviske—Krenkel:

—Oozum, oozum, meeң uruum tur—ter сытыраныр кақды.

Am şuptu pildingir appargan. Piccii Ljusa radio tamсытыр accазь-pile cugaalазьр турган суве тур! Ljusa piccii-taa торулвајын ekki, oozum cugaalap турган.

Krenkel ооң soonda yr-le удур cadар сыткан.

Pis radiobustu koncuој ynelер, камнар турган-pis. Radio cok полза, төreen curttuvustan полгаş pygy telegeјden адырлы перген турар ijik-pis. Pistin tugajьвьсть кым-taa pilves, paza pis cuny-taa pilves appaar турган-pis.

Бндырның uzurunda radiobustu, ijezi uruum азыраань-pile төmej кыдыр камнар азаар турган-pis. Radiobustu yrgylcy астар, арылар, yrgylcy хынар көрүр, piccii-le ер cok суве polu perze, ol-la toraan ede шаар ар турган-pis. Бн-cангаş, radio ekki азыдап турган.

Бндьој полза-таа, самдыкта хат сиде хона peer турган. Хат хадьвастар-ла турup peer турган, хатка хөдөлир теервенин салгынь токтаар турup алыр. Пистиң elektri станзъвьс рара азылдавастар, радиoga tok первестеј peer турган. ОI аразында „Pravda“ solunga cyyl tamcьдыр peer cybe polгај. Am кансаары?

Pister xol-pile хөдөдирер, шында put-pile хөдөдирер motor appargan ulus-pis. ОI motornu cadaq-terge хөвирлиq кыдыр кылыр каан cybe. Pister eelcezip, ооң „ezeringe“ olurup тургаш, толгар, хөдөдирip турган-pis. Бнсаарывьска tok унур келip polгаш radio азыдаp egelej peer турган. Pister „Pravda“ solunga cyyl tamcьдыр peer тееш, ијi cartтык шак иштinde motornu тырккылар толгар, консуq-ла турup мogaр турган-pis. бнсалза-таа, pistiң tamcьткан cyylybys solunga өј-шаанда cedip турган.

Krenkel polза, хөј polгаш перге азыды кылыр appargan. Aldарыој узудуку Ckalof poljus таварты Amerik-ce узудup турда, Теодорыс ијi хонук иштinde кулакка тыннаар cybezin узулвајып тыннаp kelgen. Pister Krenkeldiң сапынга korgup теvidер-le olurган-pis. Krenkel тынналар olurгаш:

—Ckalof Rudolif-ce узудup olur.

Ckalof Rudolif кырында узудup keldi.

En сөөlyнде-le:

—Ckalof Rudoliftu ерттир узуда perdi—teen.

Pister өөрыр, am удавајып-na pistiң кырывьска келip тур! Ckaloftuң узар-xemezин көөр тур-pis. Valerij pis-ce cagaa, solunnar, setkyylder oktapтар poor тизip турган-pis. Karak yspeјin теерсе көөрыр-le турган-pis. Бндьој полза-таа, теер

polza, ɵştyq cybe-teq pulut-pile savыдыr tuqlaly-
pergen. Ынсаҕаş, Skaloftuң uzar-xemeziniң taa-
зын тыңнар kaldыбыс, ону көөр teeş, көрүр са-
даан-pis. Skalof pisti paza көрвејin pargan.

Men turgaş:

—Ooldar, хамык uzur slerde polgan, sler
teerni ағық саагај, кылаң көк кыдыр peletker-
кақваан tur-sler. Am aritta агаар хуннуң targan-
нары-pis teer polgaj-sler!—tep Petja-pile Zenjanь
paştaktanьr attыньr turgan-men.

Gromof Amerik - ce uzudar tep parganda
pister:

—Gromoftu tamсытыр pisterge cagaa, nom
tepter, cunu-taa polza, turalaанынары corudur
көрынер— tep radio tamсытыр төelderibiske cagyр
turgan-pis.

Pister polza, Gromof pisti pilip каартар кы-
дыр тооş кыгыга cidiq өngyr cybe curuur tep
podar алган-pis. Сымсақ харга uza-tura-la, ыт
şanaanda puduktu сөрттыр ekkelgeş, ol pudukka
şirviil ыскаş uluq pijir sukkaş, хар кыгыга таар-
ытыр cазыртагыбыска, кансаар-taa аај-cок uluq
өкрен-өпнуы төgelcik cer appargan. Oon Kren-
kel radiozunuң сапында olurupkan, pister teerge,
teer-ce көрүр, şыданмајын-na манар olur-pis.
Eleen каaş şak poldu, am-taa cyzy poor Gromof
көстыр келir-le евес-pe tep olur-pis.

Xenertten Krenkel turgaş:

—Тыңнаңар, Gromof radiogram-pile: Arktik-
ti tiilep algannarga paјьr! — cedirip cor — tep
carladь.

Pister turgaş:

—Paјьr cedirgeninerge cettirdibis, am оон
podu kajdal ынасаş?—tep cugaalaşтыбыс.

Oon soonda am, Gromof polza, poljus tavarth Amerik-ce uzudar kizi polgaj, Ынцаарга, pister poljustan iji cys kilometer Ырај pergen polgaj-pis tep cyveni pilip kaan-pis.

Ынцаарга, Gromof piske perdirgen pelekterni алга, Amerik-ce uzudap corupkan tur-ijin.

„Sovetterniң orduzu“.

Xyn xyny-pile-le erttip turgan. Pister tooş kыngа aldъ aj curttap keldibis. Am-taa pir ol xire curttaarъъ artkan. Ындъol polza-taa хамыктың pergezi murubusta, cыл teerge, poljustuң xyny азъp toozulgan polgaş Oktavr ajda еn-ne sөлgy хynny көрүр сьдър kalgan-pis. Ынцаарга, poljustuң yr polgaş sook tyny роор egeleen. Poljuska carttyk cылда хyn, carttyk cылда tyn polur cyve polgaj.

Pister кьыş jozuzu-pile kettinipken-pis. „Sovetterniң orduzunuң“ işti takpъzaj pergen, cyge teerge, pistin tonnarъъ, coldak хөреkteeşteribis, cagъ tonnarъъ, холubustuң хартаръ, „majъktaaş“ idikteribis хөј cer ezelep turgannar. Pister, unundan odura kezip kaan канcaar-taa aaj-cok uluq kidis idikti „majъktaaş“ tep adap turgan-pis. Ындъol majъktaaşтың iştinge pir харльol piccii uruqnu anaa-la şöleen olurtup polur turgan. Majъktaaşтың кьыngа goloştar ketkilep ар turgulaan-pis, olarнь „paroxottar“ teer cyve.

Pistin ol takpъş ceribiske хер-сьпнь оваарътысьol kettinmeeze хорzak turgan. Cizee: Udup turgan хавъвьстың iştinge olura kettinip turgaş, stol азьыngа паръp yzypterij-ne tep роданъp, хөјлең kederde Şirşoftuң хerekselderin ty-

zyr idipterij-ne tep podap, хөндүрлүр херилгеş majғынның тоора ооргазында ыязынга тееpterij-ne tep podаныр кеттинip турган-pis.

„Ordunun“ iştin-ce paза оваарымсылық kirer турган. „Ordunun“ оң talазында Krenkeldin „Кавинеди“ пар, ында radio medeezi хылеер алыр херекселери полгаş өске-таа херекселдер тургулаан, оларны тызыр idip yrevezin kicceer, сөөн talазында pottарыбыстың кылыр алган „vufedibis“ пар, аңаа piccii-le тееpter полза, şuptuzu аңдарлыр падыр паар турган. Şala кығында Şirşoftun хаарзактары сьтыкылаан. Iji talазы-це көрвү-şaan оларны артта пазыр ерте кылаштаар турган. Ol хаарзактарының iştinde суқ iştinden алган uluқ өрттектиқ şincilel cyylderi пар турган.

Majғынның хапазын тургаар iji такыр орун пар, орунларының iji аразынга cиндиңнеёş stol кылыр каан cyве. Lampa кығынга хылыткы cуга темir турган. Krenkel ol хылыткы cуга темirге yrgylcy-le тоң kolбаса салыр ergizip турган. Ol темirнің кығынга kolбаса ерееş, yrgylcy-le izиқ турар. Ыңcангаş, pister ekki magazinnerden pezin арттык турган-pis, cyл тize, кандық-таа yjede pis-ke izиқ kolбаса турup турган. Ындық полза-таа, суқ talазы-pile pagaj polu pergen.

Caғын полза, cer полганды-ла суқ пар, ооң uzurunda кассьықдар турган-pis. Кызын полза, kajda-таа суқ cok, ооң uzurunda кассьықдаар апарган-pis. Tolганды-ла тооş, хар полгулаар, харын тамды хире-таа суқ cok полур турган.

Pister суқну хардан ergizip ар турган-pis. Харны primuska yr-le ergizip тургаş тыşteкки cem кылыр ciir турган-pis. Ооң хараазында şooluқ cунмайын, тыşteкки, азы kezeekki cemni ceen

soonda ajak-savanь yrgylcy cuqvajьn turgaş, suqnu kamnar turgan-pis.

„Pygy-le aarьoqlarньn professoru“.

Pistiñ arabьska doktor, aptek ergelekcizi, emci sestrazь polgaş pygy-le aarьoqlarньn professoru kizi coraan. Ol kizi polza, Şirşof cybe.

Petr Petrovic cyq-le kaaş cedi xonuk iştinde „doktor poop“ өörenip alğan. Poljus-ce uzudarьвьстьnьn murnunda Petr Petrovic kezip emneeriniñ argazьn көрүp ар, emnelge ceringe parьp turgan.

Petr Petrovic polza, azьncak „professor“ cybe. Ёncangaş, pister aarььrьndan korgup, parьk-la aarьvajьn coraan-pis. „Doktor“ pisti cyq-le iji-yş kattap emneen.

Pir-le kattap Zenja Feodorof araj aarьoqzьньp turar appargan. Şirşof polza, Feodoroftu cogum-na professor jozuzu-pile тыннаalaj pergen. Meeñ көөр хөnnym pezin cok appargan tur-ijin.

—Тьньnar!—teerge.

Zenja pajь şaa-pile-le keep тыnar.

—Тьnmaңar!—teerge.

Zenja тыnmajьn paar.

—„A-a“ теңер.

—Тьньnar көргyzyner teerge.

Zenja тын көргyzyр peer turgan.

—Oon „professor“ ca, kettiniңer, şuptu pil-dingir tur. Top-toraan-na pumva salьr xerek tep cugaalaan. Piske stakan хемceeldioq, канcaar-taa aaj-cok uluq pumva perip kaan cybe polgaj.

„Professor“ хөвең-pile uluq ot көрсьр yндыrypken, oozu piccii-le polza, majьnнь өrtte-dipter caskan. Oon ol odun pumva iştin-ce tut-

kaş, pumвань Zenjanьң oorgazьn-ce salьpkan. Xɵorykkyj Feodoroftun oorgazьnьң kezi pumвань tyvynge cedir ьrtьtna pergen. „Professor“ iji tugaar pumва salgan. Pumвань yş tugaarьnda salьrga Zenjanьң oorgazьnьң kezi cedişpejin pargan. Cyge teerge, oorga kezi şuptu pumва iştin-ce ьrtьtzьp kire pergen.

Pir kattap-la meen paza oorgam aarьj pergen.

Men turgaş:

—„Professor“ Şirşof, ьnarьmga pergedep turar, kandьq aajьq coor—ter cugaaladьm.

Petr Petrovic, doktor taңzazьn (xɵerek ьn-naar xerekselin) algaş corgaar xevirliq keep ьn-nadь.

—Ivan Dmitrijevic, seen xɵoreen iştinde kir-gireeş cyve par tur, skipidar-pile ɵger caar polza ekki tur—ter mьndьq poldu.

Am kancaar, pir-tee doktor ьncaar cugaalap turda, kyyscedir appaar. Canagaştangaş ivi kezi-niң kьrgьna cьdьp aldьm. Şirşof xolunga skipidarnь kudup aldь. „Professornuң„ xolun kɵɵoymge, kizi-le kɵɵar arga cok xirliq polgaş kara ys appargan... Cyzy poor „Professor“ meni ɵger codup egelej-le perdi. Skipidardan „professornuң“ xolu arьq polu pergen, xarьn meen oorgam zevra ter cerlik aattьn ьль ьşkaş kara şokkar appargan. Am kancaar, ortta coor-pe po—ter podap olurdum.

Bncalza-taa, professor meni emnep ekkirtip kaan.

SSRE-niң Teedi Cɵvylelinge pisterni songup turda Şirşoftun tɵreen ceri polur Dnepropetrovsk xoorajga piccii uruqlar mьncap ьrlazьp turgan:

Petr Petrovic teeş,
 Petr Şirşofic teeş,
 Pygy-le uruqlar şuptuzu
 Petrovicni songuulu.

Ol tugajın piske radio-pile cugaalaan, pis-
 ter onu tıñnaaş, Petjanь saa at-pile „professor
 şirşofic„ tep adap turar appargan-pis.

Professor podu paza-la şylykke ыnak kizi
 coraan.

Pir-le kattap kɵerymge, Şirşofic majgын са-
 ньнда turup algan, podunıñ murnunda Omak
 tep ыдын turguzup algan, мыңса tep şylyk nom-
 cup turgan:

Kara karaktyq meen ыдым,
 Karaaң-pile cuny tenneejin,
 Хөңнүң paskьrap turarын,
 Kɵryp tur-men, pilip tur-men.

Ыңсангаş, pir
 oduruqnu nom-
 caan soonda-la
 Omakty kolbasa-
 pile cemgerip tur-
 gan. Omak амь-
 rap, kuduruun са-
 јыр, өөрып турган
 polgaş Şirşoftun
 şylyy Omakka ам-
 данньоқ роор таа-
 рыşкань toraan-na
 көзылген...

Адъолар.

Omak polza, jozuluq-la songu cyk ыды турсан. Omak podunga „suur“ tudup ar, ceen ceminin artтын хар kaskaş, oon iştinге sup ar turgan. Omak polza, picce oorlanьp: Cam-dыkta pistin cem sup kaan ceribis-ce mannaj peer teerden paşka, ugaannyo, eres ыт turgan. Omak ынај peer көрүөзүнүp тургаş, eetti ušta kazьp oorlanьp cыдыда, men pir kattap tudup kaanmen. Men oon-pile ызынајныp турвајып, шыпар aa-şарканmen.

—Am peer maңnadьn, sen!—ter attыныp ojaladьpтып...

Oon kancanganьl teerge, eetter, attыныp kaan yjezinde myn-ne anaa corup turgan cyve. Ынаarga, oon soonda izin pildirves teeş, pydyn cartыk kilometir cer-pile tolgandyр maңnap coraaş, paza kattap cem sup kaan cer-ce maңnap cede pergen tur-ijin.

Am kancaar poor, şanakka keskileeş paqlap kaan-pis. Ындыo polza-taa, ol paza pagaj polgan. Pir-le kattap piske мындыo cyve tavarзыр turgan tur.

Cyl tize, pir-le Krenkel kancangaş-la majьndan yne pergen cyvel, oon xep-xeneritten:

—Адъоларны! Pir uluq adьo, iji adьo oqlu tur! Tyrgen turuңar!—ter kizi unynden oške un-pile alьra-la pergen.

Pister udup cыкылаан ulus, tyvy talaş-pile yş san iştinde ketine kaarkaş, yne халызыр kelgeş, көрүvyske: Ernst polza, kalvak-taman ter амьттанып poolap tur, ol амьттан polza, tooş-ce

caşтыр kire халр сьдыр. Kuduruundan tut,
hak—ter тындыр полду.

Аһа Омак кансар тургань? Омак полза,
ылань, еерип ушта тырттыр шарар, улуф аар ша-
накты сөөрттыр суктеен хөл-чок тур. Мен туву та-
лаш-пеле паргаш Омакты сезип салытарымга адыр-
лар-се аткан оок ышкаш салыр сорупкан, пистер
ынар сугырзыр cedip сорувуста-ла олар шафта-ла
арлы перген coraan.

Оон пистер мажыныныс-се тедир саньр кел-
ген-пис. Омак полза, ам-таа келween полгаш тоош
кезип ур-ле маннар coraan. Оон соонда харьн
уш шак полганда маннар cedip келген тур-ийн.
Шүртүвүс-ла суккурттунур, хомудар, харьн-таа
адырларны сорудупканы руттуң ригуузу суве-тең
руттарынныс тыпсеп тургулаан тур-пис.

Мен тургаш:

—An annaagv̄v̄st̄ uttupkan tur-pis, ooldar—tidim.

—Paza Petja turgas: Am ad̄ōq oolunun sa eedinden seen polza, kand̄ōq teer-laan—ter cugaalad̄.

Teodor̄c katt̄rgas:

—Onu ɵlyrgeni, ɵlyrveeni-taa ʏnd̄ōq sigula eves tur, xar̄n ad̄ōq̄n̄n podun ooldar̄-pile kad̄ coraan̄n̄ kɵr̄yp algan̄v̄v̄s sigula cyve tur—ter cugaalad̄.

Oon pister cugaalaz̄ perges̄, m̄nda ad̄ōq-lar coraan̄ cyve tɵleede, nerpi ter am̄ttannar paza-la par tur, cyge teerge, ad̄ōq nerpini ciir cyve polgaj tizip symelezip olurdivus.

Ѕ̄nar-la, kaaş xyn polganda, tooş car̄b̄n̄ araz̄n̄-ce kɵrymge nerpi po-la kɵstyp c̄d̄y. „Am-na m̄ncar nerpi paar̄ ciir tur-pis“—

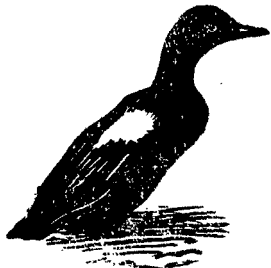
ter podar am̄raaş, adar̄mga teepti. ʏnd̄ōq-taa polza, ɵlyōq nerpi tooş ald̄-pile suōnu kudu xar pad̄ paard̄, koncuōq-la xomudanc̄ōq cyve polgan-ijin!

Piske talaj̄n̄n laxtak teer kojgunu paza tavaz̄p turgan. Ol „kojguncugaş̄t̄n̄“ eedi on ses, ceer̄vi puut poop turgan.

Punocka

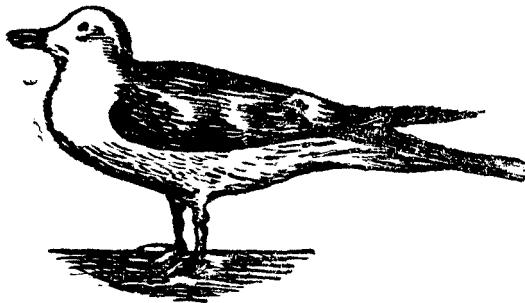
Pir-le kattap roo tudup algaş tooş carььнң canьга yr-le şak iştinde olurup keldim, „kojgun keştyp kelze coondur, ɵərymny kojgunnuң caa eedi-pile cemgerzimze“ tep podap kaap, şьdanmajьn-na manap olurganmen.

Cistika

Toңup tidireeze cedir yr-le manap keldim, ьндьq polzataa, canьs-taa tenek kojgun kɵzylvejın pargan.

Oon men podumnu oozurgadьp: „Caa, aзыvas-on. Ыncalza-taa pister cigula cyılderni тьpkan-na polgaj-pis: Moon mur-nunda ulustar poljušta kandьq-taa амьдьрал cok

Cajka

kьldьp podap turgannar. Aldarьq Nansen pezin ьncaar podap turganna polgaj. Nansen ol ortta caskan tur. Pister maңaa janьzь-pyry „амьттannarnь“ cezeni kɵr-

vedivis teer! Petja polza, talajнң tyvunden janьzь-janьzь cizik амьттannarnь хуннуң-ne тьp ekkep turar tur. Pister-ce cajka, punocka, cistika teen ьşkaş picce kuuştar uzup keep turar tur... Pister laxtak, nerpi teer амьттannarnь polgaş adьqlarnь paza kɵrdyvys... Ыncangaş, poljušta амьдьрал par tur!—tep podap aldьm.

Ыncaldьp piziir!“—tep podap aldьm.

Oon majgъnъmga canъp kelgeş, хunnуn temdeqlelin pizip olurup perdim. „Songu poljusta“ stanzъnъn ergelekcizi kizi polgan tôleede, роор турган сyylderni şuptuzun pizip турган-men. Azыl кылгаş turup mogарканъmнъn хараазъ-pile camдыкта узык polza, хoldan уştunup tut-tunmastар турган. Ыncalza cok pizip турган-men. Ыncangas, men ol temdeqlelimni төндыр pizip тооспаан şaamда udubas турган-men.

Улуој рајьг.

Nojavr ајnъn 7-nиң хунунде Улуој Октавр-нъn socialistъoј revoluzunиң ceerви съл polgan oјun pis pygy curttubus-pile кады рајьрлар ert-tirgen-pis.

Sal cylyyr pizekterivisti şalъp, savаnъn кө-вуу-pile арнъвьсть сагаşтъn салдаръвьсть cylyzyp алгаş, odekolon-pile сът kiir caqдынъp алган-pis. Оl хун pister pir-le тугаар јozuluoј cungan тур-pis.

Pister kezee агъoј siliој роор алгылааş најьр-лаар „stolubustu“ tolgандьr olurgulaan-pis. Хөј cem оваалар каанъnъn хараазъ-pile „stolubus“ pustup паръp тыşken. Оl „stol“ кьгъnга cer-le cyy cok cybe теer! Iјi јanzъ cergenиң konfedi, хojудup каан сyt, кадырган рьştak, роова talган, teeş оон ьнај хареn рајьрга şьoјzap сьtkан pir porbak tort tep amdаннъoј talганъвьs-таа пар турган.

Pister erttenginиң peş şakka cedir најьрлааş udup сьtkылар алган-pis. Oон pister 9 şakta turup kelgeş, talaş-pile şaj ize тырттыр ал-ла, Moskva-вьсть тыннаалаар teeş тырген-ne radioga paardъвьs.

On şak turgan.

Oon тыңнаарыбьска, Spastың суургазында сактың каккань тыңалдыг. Ыттаşрајың pot-pot-тарыбьс-се көрышкеş хылымзыгуп olurduvus.

—Кренкел тургаş,—oozum, oozum!—Voroşilof хар унуpty—теp сьтыранды.

Voroşilof КЫЗЫ şөл-се хар унуркен. Voroşiloftuң аадының тујуунуң таазың pezin тыңнар тур-пис. Voroşilof şeriqlerde cede pergen, „Ur-aa...“ теp cir-şoң tyzerge хөqzymny oјnadь pergen. Tankылар казырткајныр, uzar-xemeler xiriңej-nip-le yngenner...

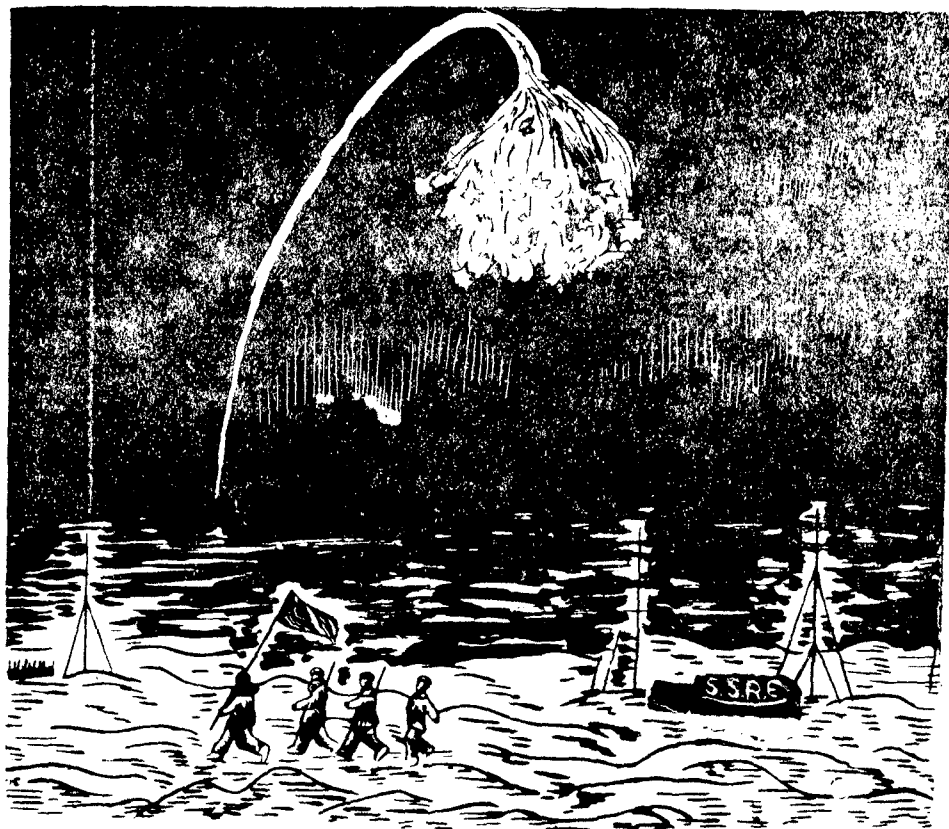
Lampa karangьзымаар хьр турган polgaş majьың iştiniң сыль tikten kudu graduska турган cybe, pister пөле олурup алгаş Moskvadan tamсыдылгань тыңнар, хагың-таа pygy-le arat conpile kadь кызы şөлде турган ьşkaş podattьныр olurgulaan-pis.

Ooң soonda pottarьбыстың сыксаалыбьсты кыдыбьс. Paazyңга мен SSRE-ниң tugun tudup алгаş coraan-men, meeң soomga Şirşof, Krenkel, Feodorof olar lancьыларың tutkulap алгаş corup coraannar.

Pister eş Stalinның сируун сурup каан тукутуң адааңга сыксаалыр алгаş corup олурган-pis.

Oon мен тургаş:

—Pister ьрак cerde-pis. Ындық polza-таа, төreen curttuvustan адырлываан-pis. Төreen curttuvus, pygy arat conubus piske ьнак polgaş pisti saktьр podap турарлар. Şimcep coruur тооş кьрында pister polza, pygy-le arat connar-pile kadь uluқ рајыңны өөрыşкылуқ рајыңлар турар тур-пис —теp топсу cybe cugaaladyм.

Анаа пiс ракети адыр ундырптеривиске таас кылдыр сазылгаш хыр уне перген. ОI полза, улуо хундyleldioј рајырга пистиң cedирген рајыгь-вьс тур.

Омак тер ьдывьс рара екки рајырлар ерттирген. Омакты мајгьн иштеге кьжгьгьр екkel-геш, кизи py-ле пир-пир рогак шөјюнды иштеге-суп каан еет пергилеен-пис. Омак ону сип тодуp алгаш, ан кезиниң кьгьнга сьткаш удуй перген.

Пистер radio саьнга олурup алгаш, ьракта полгаш ьнак Москвавьсты тыннаp, yr-ле олургулаан-пис. ОI өјде улустуң ськсааль роор ертип турган суве.

„Trolejbus“.

Pisti maadylar tep turgannar. Piske corutkan radiogramda: „Songu poljusta maadylarabvby erestioj tidimi-pile corup turar“ —tep pizip kaanbь nomcaan-pis.

Eřter meen picce ɵzyldeliq polganbьmь kbzьbьp kattьzьp turgannar.

—Ekki-le maadyr tur-sler! Mitric, sen-taa cer-le iletkel kbьr cerge paarzьnza puduь adaan-ga xaarzak pediktendir salьp aьrьndan pařka xor-zak tur-sen, podanьp kɵrem—tep turgannar.

Ooь soonda pottarabvbska bьaap-la maadyr attar tьrkьlap aьr tep pargan-pis. Pistin en-ne uzunibus polur Krenkeldi—„Ilija Muromes“, řir-řoftu „Aljeřa Popovic“, Feodoroftu „Solovej Razvojnik“ tep adaannar. Meni xamьkьtь ekkizi-pile „Ruslan polgař Ljudmila“ tep adaannar.

Pir-le kařtap řuurgan poop turda iji „maadyr“ — „Ruslan polgař, Ljudmila“ paza „Ilija Muromes“ ijelee toořtuь carьlgan cerin-ce corupkan-pis. Pister aьaa majьndan pir kilometir cerge pargař suqnu řinciler kɵryp, cetki-pile suqnuь tiriq amьttannarьn tudup ap turgan-pis... Xat xadyr, tymvej karaьbь turgan cyve, toořtuь carьlgan ceringe araj poorda paьp cetkeř, řir-řoftuь xerekselderin sьjvar tudup coraař xьnar kɵrgeř, oon xat udur tedir eep corupkan-pis. řuurgan-taa řuurgannar, xɵme řaap-la turgan. Kařmak fonarьnь cьbьbь xarьbь ɵtтыr cьbьdьp řьdaavajьn turgan.

Pister corup-la olurgan-pis, majьnbvby am-taa suraq, cer-le kɵzylves mьndьoq polgan.

Men coraař:

„Ilija Muromes“, calgaaranısqı-la cıve arpaardı, cer-le aza pergen ıřkař tur-pis!—ter cıgaaladı. Feodorovıcs raazın sazırttınrı algan:

—Majgınnı tur algızavıcska cedir-le xode lip řimcer corıur-pis!—ter ajaar xaręlar cıgaalaj tur.

Pister camdıcta xattıı aajı-pile, camdıcta xattı udur-taa, xaręn męęıaj corıur kerveen toozıvıcska-taa keep tavarızır, cer-le kerveenıvısti keryp uzup-turup corıur-la olur-pis.

Uř řak iřtinde corıur keldıvıs. Pat tengel ıstıy, sөөk tajak ıstap turupkan polgař ıjgu keep corıur mındıı appargan. Pister pır eves udıur cıtkılar alır polzıvıcska, am polganı-la ol, toıa peer-pis ter cıveni pılıp coraan-pis. bıncan gař, pot-podıvıstan tuttuncıur algař corıur-la olırgan-pis.

Adak sөөlynde, pır-la cerge corıur olıruvısta, meıı pıdımda kalvak ıjař ıldırttıne perdı, am-na cızy roođ, majgın cook tur eves-pe ter podap kaartıvıcs. Pis am-na amırap өeryj pergen kılařtaızır olur-pis. Oon corıurkař řınar-ıa udavaanda majgınğa keep ıstıvıcs. Tyne ol xıre xılıncektenıp coraan soonda majgın iřtınge kelgeř cınnırga ekkızın kandıı teer onu.

Ertteninde өrgenner kakkılaař, oon kęępile majgından toořtıı carılgan ceringe cedir xendır řөjıy kaan-men. Am-na cer-le aspas uzırlıı polgan.

řırřoftan:

Ekki tur eves-pe-on, am pıske jozuluıı ulııı xoorajda cıve ıřkař, pottaręvıcsııı „Trolejbus“ par tur ter cıgaalap tırgan.

Tөrt „trolejbuscular—men, Krenkel, řırřof,

Feodorof pister tørtteelee songu okejannın suunıñ xanbızın pilip alırb-pile cinge temirni cybe kedyrer maşına-pile suq-ce tolğap kiirer teeş tooştıñ saa carılğan unun-ce kылаştazьp corupkan-pis...

Şuurgan.

Azyl kыlbьp turubusta şaq pildirtpejin-ne ertip turgan. Саа 1938 cыл egelep kiripken.

Pister uluq aştalga corudup turgan-pis. Feodorьc xar ergizip turgaş, iji koccal suq peletker kaan. Pister paaştarьbьstь cyp, saldarьbьstь cylygylep alğыlaan-pis. Men Kerenkeldiñ өзyp unyp kelgen „kezegezin“ cылып kaapkan-men.

Moskva radio tamcьştьr, pisterge саа cыldьñ раjьr mendizin cedirgen. Тоорук, конфет, рьştak uştup ekkelgeş... „Songu cykte mişka“ tep konfetti kizi pyryge-le yzen-peş, yzen-peşti pergileen-men. Саа cыldьñ uktulga раjьrь koncuq ekki ertken. Cyq-le şibi ьjaş kaastalgazь cok polğan...

Pis janvarnьñ orttan yjezinde koncuq caraş cьrьk xereldiñ хajaazь көstyp kelgenin көрген-pis. ol polza, songu cyk tyneziniñ төnyp turganь ol tur.

Pis koncuq өөгyp раjьrлаан-pis. Ыncalza cok songu cyktyñ tynezi piske am-taa perge poop turgan. Koncuq sook xat şuurgan канcaartaа aaj-cok хөme şaap turgan өjde, cem-aaş cidirttinmes, ujgu uduttunmas turgan. Pister teerge, хyn tyrgen-ne хynnep kelir polza teeringe cettikpejin-ne turgan-pis.

„Sovetterniñ orduzu“ ystynden kudu xar-pile хөmдыne pergen turgan. Omak ооң кьrьñ-

ga anaa-la şöleen corup turar cybe. Omak şuur-ganga koncuoı-la xönny cok turgan. Şuurgan taazь egeleeri pilek-le Omak paza sьлар egeleer; şuurgan soksaj peerge, Omaktьң ьт şimeeni paza cider turgan.

Бндьoı polza-taa, şuurgannavajьн turgan хunner парьк-la ховар polgajaan. Camдыкта ezin-den iji pazьт ьraj peerge, pot-podun көгуşpejin paar suoı şuurgannar poop turgulaan. Бндьoı şuurgannьoıda majьндan yndynmes turgan. Şak ьндьoı perge şuurgannar poop turda-la Zenja Feodorof polza, podunıң хар pazьньннн iştinge парьр aзыдаар kizi polgaj, cyge teerge, oон хамьк хerekselderi аңаа turup turgulaan.

Бнцаарда, pıster хуырек-pile харнь казыр тур-гаş, хар işti-pile coruur узун oruk кьльр yндыр-yp каан-pis. Ol oruubus pir-le koncuoı karangь yt polu pergen. Cyoı-le cer aldь-pile eves, харьн хар aldь-pile coruur poordan paaşka metroga төmej oruk polgan. Бнцагаş, ам кандьoı-taa perge şuurgan poop turda Zenja podunıң хар pazьньнга парьр aзыдап turgan. Бндьoı polza-taa, Zenja аңаа yrgylcy-le aзыдап şьдавajьн тур-ган, cyge teerge, тооş şimceeş oон хамьк хerek-selderin şimcedip хөдeldirip turgan.

Şuurgan polza, тоошту ulam-na tyrgeni-pile сьлдыр şimcedip turgan. Ol тооş polza, pisti mur-nukku cyk-ce erik кьдььн-ce yндырyp appar сьт-kan. Pister songu poljusta turar-pis tep cugaalaar-ьнга pezin ep cok polu pergen, cyge teerge, тооş polza, pisti poljustan oran cok ьрадьр ар-pargan.

Pister polza, тооşтар yskyleşkeş пustu per-ze канcaарь; тооş пuzulгаş, cem-aaş cyyldy yze

şaap apparza kancaarǵı; cer-le cybeni kancap pilir tep podaaş, kamgalanǵı pelen poop turgan-pis. Pister kortrajǵn-taa turgan-pis. bndıoı-taa polza, xep-xenertten aǵıldıoı tavarǵıga polu peerińge anaa-la xonnyvys cok turgan.

Şanaktǵ peletkeeş, pygy-le xereqler cigula cyılderni pelen kǵıǵ alǵaş, uduurda eelcezip udup turgan-pis.

Majǵınnı kǵıǵa xar şınejindir-le tyzyp turgan. Meńee polza, pister pir-le kengirge iştinde cıtkan ışkaş kǵıǵ sagındıǵıǵ turgan. Kudumcuda algǵ-kǵşkǵ, ujo-covuur polǵaş tinejindir kizireer coruktar poop turgan ışkaş ijik-pe, azǵ yger-poonu adǵı yndıyıp turgan ışkaş, azǵ koncuoı uluoı uzar-xemeniń motorlarǵ xirinejnip turgan cybe-teoı poop turgulaan. Tooş puzulǵaş ijik-pe, azǵ andarǵıǵaş pısti kattaj yze şaap alǵaş paarǵ magat cok turgan. bndıoı polza-taa, pister mungaravaan-pis.

Şuptuvustun setkil sagǵıǵ sergek turgan.

Petja Şırşof piske camdıкта Majakofskijnin cogaalǵıǵ iştinden şylyk nomcup perip tugań:

Туулыоı xat aştırar-sen,

Xalaptıoı şuurgan tilettirer-sen.

Murnukku poljustu azǵdar-men,

Songu poljustu paza magat cok.

Tioıleniışkinner.

Fevral ajıǵıǵ pir caazıǵıǵ tynezi polza, sagǵıǵ setkilde arttıǵ kalgan tyne polgan. Men oi tyne udıvajǵıǵ xongan-men. Şuurgan poop turda cer-le ekki udıvajǵıǵ turgan-men. Cyge teerge, tooş carıǵıǵ pustu peerij-ne teeş, tıǵnaalap cıda

xonar turgan-men. Şuurgan polza, aldъ xonukta ulaştыр şuurgannap kelgen.

Krenkel dezurnajlaaş paza uduvajьn turgan cybe, ьnсаarga, Krenkel olurгаş:

—Саа cyl, Dmitric, uduittunmajьn tur-pe? Ъндьој polza, şьдыгаadan ojnaalam—ter cugaalaj tur.

—Се, ojnaаль хагьн teeş, şьдыгаань salгаş olurupkan-pis.

Majгьн taştьnda şuurgannьој хат хагагајьндьр хадьр-la turgan. Хар teerge-taa majгьнга şioј-şioј кьлдыр keep tyzyp turgan. Petja-pile Zenja udup cыtkannar. Krenkel xaldap kirip turgan, men pygy-le kyş-pile kamgalanьp turgan-men. Ъncap yr-le olurup keldibis. Peş şak хире turda majгьнпвьс şimcej pergenin тьннар каартвьс.

Men olurгаş:—Teodorьс, тьннадьн-pe?—te-erimge.

Krenkelden:—Тьннадьм, Dmitric! Seen көзүң polгај, көş-ce—ter мьндьој.

Oon men, adьr, көзер тивејин, хагьн cyu poop turar cybel, paгьp көргеş kelijin tidim.

Krenkelden:—Dmitric, sen olur, men parajьn teen. Ъncагаş, Krenkel ynyp coruj paardь. Men olurup kalгаş, көş padaar cybe-pe, азь eştarni otturar cybe-pe хагьн, тер мьгьнај аајьн тьррајьн olur-men. Krenkel ар cetкеş, tonunun хагьн аştattьньp тура:

—Cyu-taa көзылbes karангь cybe tur... азьгьvas, onza cybe cogul, ulamcылар ojnaаль teeş, şьдыгаа хөлүнуң сапьнга keep olurup aldь.

Men pir көзүр кақдым. Majгьн paza kattap şimcej perdi. Am cer-le anaa eves-le tur teeş, Petja-pile Zenjanь ottura perdim.

—Turunar ooldar, majgъnъbъs ciktii kon-
cuq şimcep turar appaardъ tidim.

Ženja хавъnъi iştinden raazъn kёzyldyryp
kelgeş, tьnnaalagъlaaş:

—Dmitric, men podaarymga anaa хar tyzyp
turar cyve eves-pe ol—ter kaqдъ.

Şirşof cъtkaş:

—Men paгъp kёrejин, slerniң karaaңardan
meen karaam arttъk kёsky polgaj—teeş tyvy-ta-
laş-pile kettine kaapkaş yne pergeş, eleen pol-
ganda tedir kirip kelgeş:

—Po polza, хar eves tur. Po polza, pistin
toozubustun pisti oon ьñaj sёorttyр coruur хёn-
ny cok apparganъ ol tur. Tooş kыъ teerge, anaa
kara şokkar cъlan-na, şuptu cerlerinde ciңge-ciң-
ge tiqleniіşkinner polu pergen cъдыr ter mьndъq.

Oon pister tørtteelee fonar (cъгъtkъ) tudup
algaş taşkaar yngylep keliribiske хat aгъn-ce tuj-
şaap, хar putta systynyp turar polgaş харnъi
tyvyzy karak-ce kiir urdunup turar polgan.

Fonarnъi cъгъь put adaan-ce cъгъtkъlanъ
pergende kёoryvyske tooş polza, pizek-pile kes-
kilep kaan cyve-teq cyk-cykten tiqlengilej perip
tur.

Teodorъc turgaş:—Ca, am-taa cybeniң хirezi
paгаj tur, pister majgъnъbъska pargaş, pir-pir ajak
iziq şajdan izip algaş, cer-le am kancaar-pis теer
tugajъn symelezip kёreeliңer—ter cugaalaan.

Majgъnga ap cetkeş, primustu izidip, şajnъ
хajъndъгъp tip aldъbъs. Şaj хajnъp turar arazъn-
da tiqleniіşkinni paza kattap paгъp kёory-pile
Petja ynyp corupkan, udabaanda Petja maңnap
cedip kelgeş:

—Eşter, tooştun tiqlenişkineri carылғаş, kancaar-taa aaj-cok ulgadьp, peş metir xire kalvara pergileen tur—teen.

Oon pis primustu ɵzyrgeş, tooş kьrьngа şuptubus ynyp kelgeş kɵryvyske, tooş xɵj cerlerden carылгылаан poldu, anten tep radio adagazьnьn adaan-ce kɵryvyske iji tugaar carылган tooş kɵzyldy, oon soonda yş tugaar carлььşкьн kɵstyp tur. Ol carылган tooştarnьn pireezi pistin majгьнвьстьн adaan-ce сьлp kire perdi. Pistin ol kьrьngа turgan toozubus kezek-kezek кьдьp puzulgulaj pergileen...

Men turgaş:—Ooldar, lagerni ɵjup coruur-uңarda, iji talanar-ce kɵryp coruur-sler! Tooş carьн-ce tyze perdiner xalak. Pir eves, slernin pireenerge aжьl tavarьssa, iji kizige aжьl polganь ol tep padaar-sler—men paza-la eep canmas appaar men, cyge tize, slerni şuptunarnь харьлap coruur kizi polgaj-men—tep cugaaladьm.

Pis Moskva-ce radiogram corudup, anaa mьncap pizeen-pis:

Curttap turgan majгьнвьстьн adaandan carлььşкьн kɵstyp keldi. Pis am хар pazьн-ce kɵzyp coruur-pis. Харьlзаа ysty peer polza, sagьş covар, kortpas-sler. Pis şuptu-la anaa mendi caagaj turup şьdaar-pis“—tep pizeen-pis.

Puzulgan tooş kьrьnda.

„Tooş“ polza, şuptu-la pustup yurmekteli pergileen. Pistin adaavьsta tooştun carлььşкьн ulam-na algьp, pistin majгьнвьстьн iştin-ce suq kirip turar appargan.

Men turgaş:

—Ooldar, po cerge turarь ajьыldьoй tur. Moon kɵzyp coruppaaza xorzak—tep cugaaladьm.

Бncangaш, ses aj turguzunda ep-najьrlaldьoй curttap kelgen „Sovetter orduzu“ teer majgьньвьсть anaa kaapkaш, kɵzyp kelgen ceribiske torgu majgьн turguzup aldьвььs.

Pis anaa tapтьoй-la put pɵmьyynynь шɵly хire хemceoйloй puzulgan tooшun кьрьнга curttap turgan-pis.

Puzulgan tooш-pile kattaj pistiң aaш-cem хynezinivisti paza yze шаар appargan. Pir-le kattap Zenja-pile Petja polza, хynezin cemivistiң camдьвьь puzulgan tooшtar arazьnda saldap turganьн kɵryp kaapkannar. Oon pister шаnak ap алгаш, кyш-kulturlaan ulustar-teoй tooш tamцьштыр хальзьр coraaш, хɵrengivisti polgaш хynezinnerivisti kamgalap алгылаан-pis. Бncaarda piske yш ajнь шьдаар хire cem turgan.

Iшtinde kerosinnioй toskaarlarьвьстьн saldap coraanьн kɵryp turgan-pis, ьндьoй polza-taa, olarнь uшtur ap шьdavaan-pis. Puzulgan tooшtar arazьnda pistiң cybe kɵdyrer хerekselderivistiң coraanьн paza kɵryp turgan-pis. Onu paza-la uшtur альr arga cok polgan.

Шуurgan yrgylcylevi-шаан-na turgan. Шуurgannьoй хat torgu majgьньвьсть ora шаpkьлар kaapkan. Oon pister хar-pile pazьн tudup алган-pis. Хynezin cemivisti polgaш хɵrengivisti шuptuzun шаnak кьрьнга оваалaj сальr алган-pis. Xenertten kandьoй-taa ajьы polu perze, ol cyylinderivisti oшkeer алгаш paarьнга pelen turgan-pis.

Koncuoй-la perge yje turgan, am! Pister puzulgan tooш кьрьnda turup turubusta, pisti толgандьr хar-pile шьртньр алган суoй turgan. To-

oştun puzulgan carьып-ce kizi tyze perze xat ka-
дында тыннапbas polgaş karангыда тывыbas pol-
gaj. Ынчангаş, tooştun carылган cerлериниң кыды-
ларына кара tuktar şaşкылаp kaан-пис. Ol polza,
dezurnajlap turgan ulustar lagerni tolgандыр кы-
аştазыр тургаş, tooştun carылган cerin-ce tyze
pervezin teeş temdekтеp каань ol cybe.

Korgup xөлзep турган-sler-pe tize, piccii
xөлzegilep турgulaан-пис... Ындық polza cok, кан-
дық-таа cybe polu perze, төreen curttubus pisti
kuruқ cerge kaappas tep cybeni pilip турган-пис.
Pis polza, „Murmanes“ tep piccii парохот tooшту
өттыр cara cyктыву-şaan, pis-ce консуқ тырген
corup olurар, tooş cara cyктыдер „Таймыр“ paza
„Murman“ tep парохоттар pis-ce унур corupкан,
оон ыңaj „Ermak“ tep улуқ tooş carар парохот
paza азык talajlap унуркен tep cybeni radio
тамсыштыр тыннап турган-пис. Олар şuptuzu-la pisti
kamgalap алыр teeş, pis-ce консуқ talазыр corup
olurар polgaş şuptu pelen polган төleede, pister
mungarabaан-пис. „Songu poljustun“ stanзызының
азыль yrgylcylevi-şaan турган.

Ernst coguur өj şaanda хуннын аjas pyr-
geenin medeezin тамсыдыр corудup турган. Zenja
polza, puzulган tooş, pisti kajnaар appar cьdar-
ып şincilep көрып турган. Petja, yrgylcy-le oke-
аннь şincilep өөrenip турар kizi polgaj.

Pir-le kattap Zenja majгынга маннаp cedip
kelgeş:

—Адьқлар ар cetti, унурер! Şымданар!—теp
algыта pergen.

Ernst pyzyreveen:

—Ca, азырbas, ынаар coraajлар-аан!—теp
kaqды.

—Zenja paza kattap şyn-na sözüm-pile cugaalap tur-men, şymdanar—tep algırdı.

Men poó ala tırttıp algaş, razıncıgazı-
vıstan unıp kelirimge:

—Şynar-la! Adıqlar! Arttında uş adıq poldı!

Omak teerge, kalvak tamannarıńnyń arazında angadaj pergen xarğajındır eerip salıp tur. Men Omakka ook tepterij-ne teeş korgup tur-
gan-men.

Poomnu şygaap algaş adarım ortta, yzeel-
dirzinge tepti, ıncarga, Omakka ook teqvedi.

Adıq ooldarıńnyń eedin xeer turgaş, uluq,
koccalga tyle kaartım. Eedivisti tylyp algaş, cır
olurıp aldıvıs, ooldar olurgular alğan tavaktarın
sungular:

—Dmitric, mencee araj kovejni salıp per!

—Dmitric, mencee tavak toldur perip kór!

—Dmitric, mencee am pir tavaktan perip
kór!—tep-le turgannar.

Tylyp alğan eedivis tørt xyn işinde şydaar
eves-pe tep podap olurgan-men, ındıq polza-taa,
ooldar uluq kocal işti eetti cangıs xyn işinde
şuptuzun arıdır algannar.

Pygydege, pygydege, pygydege...

Xøj aklar polgan soonda fevral ajnyń 3-tyn
xynunde pister xynny pir-le tugaar kergen-pis.
ıncarda cer-pile teerniń arazından uluq kızı
poop xyn kóstyp kelgen. Pister anaa õoryp paj-
ırlap turgulaan-pis.

ıncarga, pir kattap tyne, eelen ırak cerde
prozektor xerelinıń sırbın koryp kaaş pister oon
arttıkka õoryp pajırlap turgan-pis. Onu pir tu-

gaarında Krenkel көрүп каан. Pister ынаарда
удуп сыткалаан-пис. Ernst pisterni otturar tep po-
daan, ындаы polza-taa, „Ol cybe pir eves anaa
сылдыс polza, ooldar meni кызыгы peerler“ tep
podaаş otturваан poldu. Ыналза-taa, темги
сылдыз ulam-na cidiqlenip сыгыр турган. Ынаар-
га, Teodorыс тургаş:—Po polza, сылдыс eves, po
teerge, Sovettin uluq paroxodunun prozektoru
(сыгыткызы) tur tep podap алгаş, pisti ottura
pergen:

—Eşter, eşter! Мынаар pir сыгык көсты tur,
cynun сыгыл көрүп көрүнерем!—teen.

Pister yne халзыр kelgeş, көрүвyske,
pisti камгалар алгы-pile kelgen paroxottar мыр-
ынај ырак eves cookşular kelgen, тооş ында
corup olurlar. Pister uraa!—tep алгызыртывыс.
Oon men ылаар хаарзак салытым. Ынагаş:

Кезип cetpes, көрүп cetpes

Калбак polgaş telgem curtum...

теp ынак ыгывысты тыннаp olur-пис.

Oon сонда pis-ce uzar-xeme uzudup kel-
gen. Ol polza, tos ajnyн тургузунда pir-le tugaar
uzar-xeme polur tur! Uzudukcu uzar-xemezин to-
oş кыгыга консуq еptii-pile хондурup алган.
Pister ol-ce cygyrзyp cede pergen-пис. Ol uzu-
dukcu—Vlasof polgan. Kuspaktазыр, oşkazыр tur-
gulaan-пис. Өөreeninin хараазы-pile кайывыс-taa
cybe cugaalaj алваş, хагып cyq-le pot-pottaryвыс-
тың холдарывысты tutcup, şuptubus-la кызактазыр
мындаы турган-пис.

Vlasof piske cagaalar, mandarina tep cimis,
pivo perip kaaş, podu paroxotka pis-ce kelir to-
oş oruun көргыzer teeş, uzudup coruj pargan.

Ertteninde turannap көрүвyske, тооş ып-

dьnda eleen ырак cerde ыш карарып турган, ол полза, парохоттар полган. Олар pis-ce uqlap cor-up ыолурганнар. Zenja-pile Petja saldarьп cуlyn-cyp алгаш, ооң соонда шанакта кьдырааштарнь көре пергеннер. Ол шанак полза, пiske тыньвьстан арттык өрттектиө турган, cyge teerge, ол шанакта pezen иji kilogram пизимeldиө saazьnnar пар cybe, ол кьдырааш-saazьnnarda songu океанньң полгаш songu полjustиң cазьдьп азьткан cyylder пар. Ол полза, ертtemge полгаш төreen curttubuska pistиң peleevis ол полур тур.

„Таймыр“-pile „Murman“ pistиң турган пuzuk тоozubus-ce cookшупар kelgen парохоттардан sezen kizi тышкyleeш, кьзыл tugun tutкаш, pis-ce мааназьр-kannar. Pister төртteelee оларнь utkup cede perdivis.

Ulus cok Grenlandьпньң ериinde, talajga Sovettиң улустарь uzurазьр турганнар. Парохоттарньң улустарь pisternи kuspактаар teeш... pister-ce шуut cetktilep keliringe cettikpejin-ne турганнар. Ындьөк полза-taa, експедистиң paaштыңcьзь Ostalzeф тургаш:

—Тomaанньөк!—теp komандьларкан.

Ostalzeф meңee tepкeш:

—„Cazактың таalgазьп jozугаар „Таймыр“-pile „Murman“ теp иji парохот slernиң ергенерде keldи! Slernиң тузаальнарнь манар тур-men“ —тиди.

Ооң соонда pisternи keep kuspактап, ошкар, өрү okтап турганнар. Kizi pyryzy-le кандьөк pir cybe турaskaal кьдыр альрп оралдазыр турганнар. Meeң coldak хөреkteezimни ora тырттыр алганнар. Kренкeldиң cyвурьп ora sor алгаш парганнар. Pottарьнга турaskaal кьдыр консервьлар, туujbulандьр тоңуп kalган кадьөк шokolat cigirler полгаш теpterler ар турганнар.

Pottarь ap turgulaaş-la:

—Ајаацнь pelekke per!

—Тертeрнинь кьрнга cybeden pizip per!

Мун-рьдаа кьыр şoцарнь pelekke periner—
tep tilep turgannar.

Бнцаарга, мен тургаş:

—Şuptuzun ap algьланар, cyq-le erttem şin-
cileldioь pizimelderge teqвener—tep sөqleen-men.

Бнсар турubusta pisterninь kajь парoxotka
олурагьвьстьн тугаьнда маргылдаа polu pergen.

Тажьмьрсьлар тургаş:

—Pis-ce keliьer, pister slerge torgu-pile
şap kaan tuskaj olurar olut polgaş koncuq ekki
vana (cunar cer) peletkep kaan-pis—tep cugaa-
laannar.

Мурмансьлар polza, өзegeer cyyl-pyry kor-
guncuq cyveler saktь тырттьр алгаş, pisti kor-
gudup:

—Тажьмьр-це парванар!—оларньн ьнда klop-
tar par—tep turgannar.

Am kajьзын-це-taa paарьн aажьн тырраьн,
iji парoxottuь adьн saazyьга pizeeş, onu тыrgeş,
pөөрт iştinge sukkaş, kazarlapтар coruktu poldur-
vajьн хьнар тургаş, onu keep tutkan-pis.

Krenkel-pile pis ijelee „Murmannь“ pizip
kaan saazyьнь uştup aldьвьс. Şirşof-pile Zenja
ijelee „Тажьмьрга“ tep pizip kaan saazyьнар aldь.

Omak meeь-pile kadь “Murman-ce“ par-
gan.

Paroxottuь ulustarьndan:

—Ivan Dmitrijevic, Moskvaga pargaş, Omak
кьм-pile turары?—tep ajttьгьр turgannar.

Oon men:

—Pis onu Stalinnyň uruu Svetlanga pelek kыдыр peer tişken-pis—tep харылаан-men.

Pistin хөrenги cyyderivisti şuptuzun-na paroxottar-ce ekkelgen.

Men Krenkelge cede pergeş:

—Teodorыс, sөлgy radiogramdan corudup көr!—teen-men.

Oon Krenkel, eş Stalinga, „songu poljustun“ stanzььnyň azьь toozuldu. Sөлgy raporttun sözy po tur—tep raport corutkan.

„Pistin curttun kьзыl tugu тооштуој polgaş telgem cernin kьрында kiiskip yrgylcylevi-şaan turup kalgan“.

—Am şuptuzun tyzyryp ap polur polgan.

Krenkel pargaş, medeezin peripken:

„Pygydege, pygydege, pygydege, 1938 cыдың fevral aјnyң 19-tuң хунынде 16 şakta „songu poljusta“ stanzььnyň azьь toostum“—tep cugaalady.

Krenkel radio udazььnarььn yzyp kaapkan. Oon pister paroxot-ce corupkan-pis.

Men tedir eep kelgeş, tuktu хat uzur şaapas kыдыр, paza өске ulustar cedip keep көrzyn teeş, ulam ekki pьзьoqlap kaan-men.

Curttap turgan тоозувус, pajьrlьoј mendi caagaj!

Moskva.

Tos aјnyң turguzunda pister pir-le tugaar jozuluoј ekki cundubus. Tos aјnyң turguzunda pister kedip coraan aң kezi, algь keeş cyyderivisti pir-le tugaar uzulgaş, ekki көstjymnerni ketkilepken-pis. Tos aјnyң turguzunda pister aң kezi хар iştinge eves, харьп cььoј өreel iştinde

koncuq ekki orunga pir-le tugaar cыtkanьbьs ol.

Paroxottun ulustarь, pisterni mьrьnaj piccii uruqlar-pile tьmej sagьs covar coraannar:

—Eş Papanin cemnenir-sler-pe?

—Eş Krenkel suskun izer sler-pe?

—Muzuk ьддь slerge şaptьkтьoq eves tur-pe?

—Өreelge cьdarьnarga eptiq taarьzьr tur-pe?—ter yrgylcy-le sagьs covar ajttьrьp coraannar.

Өreelge idup cьdarьbьsta pistin canьbьs-pile ajaar ьbbaalap erttip turgannar. Oon pister tooş cara cyktyder „Ermak“ ter paroxotka pargan-pis. Anaa pisternin tugajьbьsta paza-la uluupile sagьs covar coraannar.

Adak seelynde xөj-xөj хynner turguzunda corup kelgeş, Sovet curtunun cerinin kьдььп көрүp kaaptьbьs. Am pister tьreen curtubustun ceringe egelep kiripken-pis. Cer polganga-lacys-cys mun kiziler pisterge uzurazьp turgulaan.

Cyq-le uluq kyştyq polgaş xostalgalьoq arat connar polza, xa-tuqmalarь-pile ьncaar uzurazьp şьdaar.

Ol tugajьп kizi cugaalap cetpes tur.

Cyzy poor Moskva-taa po-la tur.

Moskvaccьlar kudumcuda tola pergileen turgan.

—Papanincьlar! Papanincьlarga pajьr! Papanincьlarga uraa!—ter alğьrьzьp turgannar.

Şuptu-la ceccekter, muzuktar, ceccekter... turgulaan.

Kreml-ce... corupkan-pis.

Men Stalinь cyq-le ьraktan көрүp coraan poordan paşka coogundan cer-le kazan-taa көr-veen kizi-men.

Tevidep coraan-men, xarın-taa maga-pottan ter, suq təktyr coraan tur-ijin. Men tuk tudup algaş, raazında coraan-men, meen soomdan kadь coraan eerym coraannar. Pister uluq ereelge kire perdibis. Oon cyzy poor: Stalinнь, Molotof-tu, Voroşiloftu... keryp kaartym.

Men Stalinga cede pergeş:

—Ergim, izioq ьnak Iosif Vissarionovic! Poljustu şincilep eerenir talazь-pile tereen curttuvustun taalgazьn xyndylyu-pile kyyssettindi—ter aьtkadym.

Oon-na meen cer-le kazan-taa utpazьm minut polur Iosif Vissarionovic meni keep kuzaktap, oşkaapьnyq yjezi polgan.

Men tevidep tura-la kьzyl tuktu eş Stalinga tutsup perdim. Ol tuk polza, pistin-pile kadь songu poljuska coraan tuk cyve...

Кургунениң ном согаал хьнаксызь L—32.

Согаал № 4. Сая. № 110. Парлаар ама 4.
1910 II—15 хуньнде ырылгеге перген.
1910 II—28 хуньнде парла д-ры-пте хол
узыу салган. Хемcee 7×11¹/₄. Тиразь 2500.

Къзы-хоорај, Куртипograф, Şetlakin кудумсузу, разьд № 5.